5

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การรับรู้บทบาทตนเองของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในประเทศไทย
(Imam's Self-Perception of Their Roles in Developing the Quality of Life of Muslims in Thailand)

รองศาสตราจารย์มานี ชูไทย และคณะ

297.61
ม455ร
ร.3

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี 2541
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สิงหาคม 2542

ISBN 974-597-083-2

297.61
N455
ร3

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การรับรู้บทบาทตนเองของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในประเทศไทย
(Imam's Self-Perception of Their Roles in Developing the Quality of Life of Muslims in Thailand)

1 - S.A. 2542

โดย

รองศาสตราจารย์มานี ชูไทย
อาจารย์พิสมัย ฮาชาไนน์
อาจารย์สิริยา ยูซูฟี

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี 2541
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สิงหาคม 2542

ISBN 974-597-083-2

คำนำ

ผู้วิจัยคิดที่จะศึกษาเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่ และบทบาทของอิมามมาเกือบ 20 ปี คือประมาณปลายปี พ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2524 เมื่อผู้วิจัยได้โอนมาสังกัด ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้ว และไม่ต้องไปราชการต่างจังหวัด ทำให้รู้สึกว่ามีเวลาว่างมาก เพราะได้หยุดในวันเสาร์-อาทิตย์ทุกสัปดาห์ (ปกติทำงานตั้งแต่อายุ 17 ปี ไม่ค่อยมีวันหยุด) ผู้วิจัยซึ่งในขณะนั้นเป็นกรรมการสมาคมฌัมอียะตุลอิสลามด้วย ได้ทำโครงการ เยี่ยมเยียนมุสลิมะฮฺ (สตรีมุสลิม) โดยประยุกต์จากวิธีการเยี่ยมบ้านในงานสาธารณสุขมาใช้ สมาชิกในกลุ่มประกอบด้วยมุสลิมะฮฺ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สถานทูต สำนักการระบายน้ำ องค์การโทรศัพท์ โรงงานอุตสาหกรรม แม่ค้าผู้สนใจศาสนา และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง (รุ่นแรกๆที่คลุมฮิญาบ-แต่งกายตามที่อิสลามบัญญัติ) อีก 10 กว่าคน (ผลัดกันออกไปเยี่ยมเยียนด้วย) โดยผู้ที่ทำงานแล้วใช้เงินส่วนตัว "ลงขัน" ทุกเดือนตามศรัทธา เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางและอาหารกลางวัน เริ่มด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเยี่ยมบ้านแก่สมาชิก แล้วจึงออกเยี่ยมเยียนมุสลิมะฮฺ ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ชักชวนให้ปฏิบัติศาสนกิจ สอนลูกให้พูดจาไพเราะ มีจริยธรรมแบบอิสลาม เผยแพร่เรื่องการแต่งกายการทักทายด้วยการกล่าวสลาม โดยกลุ่มได้พยายามปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง ฯลฯ (ขณะนั้นยังไม่มีนักดะอฺวะฮฺเช่นทุกวันนี้ -โครงการนี้สลายไป เมื่อแกนนำหลายคนแต่งงาน - ต้องไปดูแลครอบครัว ซึ่งเป็นหน้าที่หลัก เมื่อ พ.ศ. 2526) ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ที่คาดไม่ถึงว่า มุสลิมจะด้อยโอกาสทางการศึกษาด้านศาสนาถึงขนาดนั้น เช่น มีชุมชนเล็กๆชุมชนหนึ่งในกรุงเทพมหานคร อิมามไม่อยู่ และไม่มีใครสักคนในชุมชนนั้น ที่จะสามารถเป็นอิมามนำนมาซแก่กลุ่มมุสลิมะฮฺของเราได้ (อะซานได้อย่างเดียว) ฯลฯ น้าชายของผู้วิจัย ซึ่งเห็นดีและสนใจโครงการเยี่ยมเยียนมุสลิมะฮฺ ได้ไปรวมกลุ่มจัดทำโครงการเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านบ้าง ก็พบปัญหามากมายเช่นเดียวกัน บางครั้งต้องจับมือผู้สูงอายุ หัดทำวุฎูอฺ (อาบน้ำนมาซ) ใหม่ เพราะเขาลืมสิ่งที่เคยเรียนเมื่อครั้งยังเป็นเด็ก ฯลฯ สิ่งต่างๆที่พบเป็นเรื่องที่ต้องหาทางแก้ไข ผู้วิจัยจึงมุ่งความสนใจไปที่อิมาม (ผู้นำชุมชนมุสลิม) และคิดว่า ถ้าอิมามทำหน้าที่ตามที่อิสลามกำหนดอย่างเข้มแข็ง ทุกอย่าง น่าจะดีขึ้น และคงสามารถแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่ง แต่ไม่ทราบว่าจะเริ่มตรงไหน? อย่างไร? เพราะแม้อาจารย์มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ต้องบริการสังคม แต่ก็ต้องเกี่ยวข้องกับสายงานในวิชาชีพของตนด้วย จึงจะได้รับการสนับสนุน ประกอบกับภาระงานในหน้าที่และภาระครอบครัว ทำให้เพียงแต่คิด และไม่ได้เริ่มดำเนินการ จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2541 ปีส่งเสริมการวิจัยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทางมหาวิทยาลัย ฯ ได้จัดโครงการอบรมการวิจัยฯ แก่บุคลากร เป็นโครงการนำร่อง ผู้วิจัยได้เข้าร่วมโครงการด้วย เพื่อฟื้นฟูและเพิ่มพูนความรู้ และเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพิจารณาเค้าโครงวิทยานิพนธ์ และการทำวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท ในที่สุดได้รับอนุมัติให้ทำวิจัยเรื่อง " การรับรู้บทบาทตนเองของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ในประเทศไทย " ด้วยงบประมาณ สามหมื่นบาท ถึงแม้จะเป็นงบประมาณน้อยนิด แต่ผู้วิจัยถือว่าเป็นเงิน "กันถุง" และได้ชวนผู้เคยร่วมบริการสังคมมาด้วยกันคืออาจารย์พิสมัย ฮาซาไนน์ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ และ อาจารย์สิริยา ยูซูฟี จากโรงเรียนวัดบวรมงคล กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการเช่นกัน ร่วมงานด้วย เพราะแม้ต่างคน

ต่างมีภาระงานมากและอยู่ไกลกัน แต่ก็รู้ใจกัน และสามารถร่วมงานกัน ด้วยการปรึกษาหารือทางโทรศัพท์ และส่งงานทางไปรษณีย์ ผู้ร่วมงานทั้งสองสามารถช่วยงานผู้วิจัยได้ ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20

เมื่อผู้วิจัยได้เล่าเรื่องงานวิจัยที่จะทำ และ ถามไถ่พี่น้องมุสลิมบางท่านที่ทราบว่า เคยทำปริญญานิพนธ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับสังคมมุสลิม หลายคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ถ้าจะทำกับผู้สูงอายุ (ทุกคนทราบว่าอิมามเป็นผู้สูงอายุ) ต้องไปเก็บข้อมูลเอง หรือจ้างนิสิตให้ไปเก็บข้อมูลให้ มิฉะนั้นจะไม่มีทางสำเร็จ บางท่านบอกว่าแค่ตามเก็บข้อมูลเพียงเขต หรืออำเภอเดียว ต้องใช้เวลาถึง 3 เดือน จึงเก็บเสร็จ และถามว่าได้รับงบประมาณกี่แสน เมื่อได้รับคำตอบ เขาก็บอกว่าให้เตรียมตัวคืนเงินหลวงไป ผู้วิจัยก็คิดเช่นนั้น แต่ก็ไม่ท้อถอยเพราะคิดว่า ถ้าอัลลอฮฺทรงประสงค์ งานวิจัยนี้คงสำเร็จ และถ้าไม่สำเร็จก็ไม่ใช่เรื่องแปลก จึงทำแบบสอบถาม(ต่อ)ตามขั้นตอนของการวิจัย สามารถส่งแบบสอบถามไปให้ อิมามได้ตั้งแต่ ต้นเดือนเมษายน หลังจากส่งไปได้ประมาณ 1 สัปดาห์ ก็มีแบบสอบถามคืนมา (พร้อมกับคำติ บ้าง คำชมบ้าง บางท่านน่ารักมาก ตอบมาพร้อมกับคำขอโทษที่ส่งช้า เพราะไปต่างจังหวัด บางท่านขอเอกสารทางวิชาการ ซึ่งต้องขออภัยที่ทางภาควิชาสุขศึกษาไม่มีเอกสารที่ท่านต้องการ) วันละ 2-3 ฉบับ ถึง 20-30 ฉบับ จนผู้วิจัยคิดว่าน่าจะได้กลุ่มตัวอย่างเกินจำนวน 355 อีกร้อยละ 15 คือได้ 408 ฉบับ แต่พอสิ้นเดือนมิถุนายน ปรากฏมีแบบสอบถามคืนมาหลายๆวันต่อ 1 ฉบับ (ฉบับหลัง - คงไม่ใช่สุดท้าย - มาจากเกาะปันหยีเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว) ความหวังที่จะได้เพิ่มอีกร้อยละ 15 จึงริบหรี่ลง ผู้วิจัยได้พยายามติดตาม (จากจังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพฯ) และคอยจนสิ้นเดือนกรกฎาคม ก็คอยต่อไปไม่ได้ เนื่องจากถึงกำหนดส่งผลงาน จึงได้เลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ และค่อนข้างสมบูรณ์ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 355 ชุด ลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลตามความจริงที่ได้รับ อัลหัมดุลิลลาฮฺ ! เมื่อต้นฉบับใกล้เสร็จและได้บอกกล่าวให้พี่น้องมุสลิมบางท่านทราบเกี่ยวกับการวิจัยนี้ ก็ได้รับการสนับสนุนจาก คุณมนัส เพชรทองคำ ช่วยพิมพ์เพิ่มให้จำนวนหนึ่ง เพื่อแจกจ่ายแก่องค์กรมุสลิม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขออัลลอฮฺ สุบหฺฯ ทรงตอบแทนความดี แก่ทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยสำเร็จ และได้เผยแพร่ข้อมูลสู่ประชาชน

(รองศาสตราจารย์มานี ชูไทย)

ประกาศคุณูปการ

ขอชุกุรฺต่อพระองค์อัลลอฮฺ สุบหฯ ที่ทรงประสงค์ให้การวิจัยซึ่งมีขอบข่ายค่อนข้างกว้างนี้สำเร็จได้ด้วยทุนจำนวนเล็กน้อย และเวลาอันจำกัด ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เมธินินทร์ ภิณญชน ภาควิชา แนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ปรึกษาโครงการ ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ อาจารย์พิสมัย ฮาซาไนน์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ และ อาจารย์สิริยา ยูซูฟี โรงเรียนวัดบวรมงคล กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ผู้ร่วมวิจัยที่คอยช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาต่างๆให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณี พาพานิช ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ฟาริดา อิบราฮิม คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเชฏฐ์ กาลามเกษตร์ ภาควิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้เชี่ยวชาญที่ช่วยตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยให้

ขอขอบคุณอาจารย์วินัย(มัรฺวาน) สะมะอุน กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและวุฒิสมาชิก ที่ให้การแนะนำ สนับสนุน และช่วยเหลือ จัดการให้อิมามจากภาคใต้ที่มาดูงานที่มัสยิดกมาลุลอิสลาม มีนบุรี กรุงเทพฯ ตอบแบบสอบถามให้ อาจารย์ประเสริฐ (มุสเฏาะฟา) อยู่เป็นสุขที่ช่วยให้บุตรชายค้นหาข้อมูลบางส่วนเกี่ยวกับหน้าที่ของอิมามให้ และขอขอบคุณอิมามผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน ญาติ พี่น้องมุสลิม เจ้าหน้าที่จากส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และเพื่อนร่วมงานในภาควิชาสุขศึกษา ฯ ทุกท่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ทรงพล ต่อนี และอาจารย์อนันต์ มาลารัตน์ ที่ให้ความร่วมมือ ช่วยตามเก็บแบบสอบถามให้ คอยช่วยเหลือเมื่อมีข้อขัดข้องทุกขั้นตอนของการวิจัย และเป็นกำลังใจให้งานวิจัยเสร็จตามเวลาที่มหาวิทยาลัยฯกำหนด และที่จะลืมมิได้คือ ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่ให้ทุนส่วนหนึ่งสนับสนุนการวิจัย และคุณมนัส เพชรทองคำที่มีส่วนเผยแพร่งานวิจัยนี้

รองศาสตราจารย์มานี ชูไทย
ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สิงหาคม 2542

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การรับรู้บทบาทตนเองของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในประเทศไทย

โดย

รองศาสตราจารย์มานี ชูไทย และคณะ

การเตรียมแกนนำในงานสาธารณสุขเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนนั้น เป็นหน้าที่สำคัญของนักวิชาการสุขศึกษา หรือผู้ปฏิบัติงานในสาขาวิชาสุขศึกษา ซึ่งมีหน้าที่หลักในการหาวิธีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนให้ถูกต้อง ด้วยความร่วมมือของประชาชนเอง

อิมาม (ผู้นำชุมชนมุสลิม หรือประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด) เป็นผู้ที่มีบทบาท ทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและการปกครองตามหลักการอิสลาม จึงเหมาะที่สุดที่จะเป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจ อิมาม (จากมัสยิดจดทะเบียน)ทั่วประเทศ จำนวน 3,145 คน และคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของของยามาเน่ (Yamane') แล้วจึงสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของอิมามทั่วประเทศ จำนวน 355 คน เพื่อดูว่า อิมามมีบทบาทที่ปฏิบัติจริง ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมอย่างไร และเปรียบเทียบกันโดยจำแนกตาม ภาค อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ วิธีที่ได้เป็นอิมาม ระดับการศึกษาด้านศาสนา ระดับการศึกษาสายสามัญ รายได้ และ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน (ในหน้าที่อิมาม) ผลของการวิจัยพบว่า

1. อิมามส่วนใหญ่ อยู่ในภาคใต้ รองลงมาอยู่ในภาคกลาง อายุ 60 ปีขึ้นไป มีภรรยา 1 คน ประกอบอาชีพเกษตรกร ได้เป็นอิมามโดยประชาชนเลือก การศึกษาด้านศาสนาระดับฟัรฺดูอีน การศึกษาสายสามัญ อ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา รายได้ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่อยู่ระหว่าง 1 - 5 ปีและ 16 ปีขึ้นไป
2. อิมามมีการปฏิบัติจริงทางด้าน ศาสนาและจริยธรรมอยู่ในระดับดี ส่วนการปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและการปกครองอยู่ในระดับพอใช้
3. ภาค (ที่อยู่) อายุ อาชีพ วิธีที่ได้เป็นอิมาม ระดับการศึกษาด้านศาสนา ระดับการศึกษาสายสามัญ และระยะเวลาปฏิบัติงานต่างกัน ทำให้การปฏิบัติจริงของอิมาม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนสถานภาพสมรส และ รายได้ ที่ต่างกัน ไม่ทำให้การปฏิบัติจริงของอิมาม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Abstract

Imam's Self-Perception of Their Roles in Developing the Quality of Life of Muslims in Thailand

by

Associate Professor Manee Choothai

The preparation of leaders for public health work in developing the people's quality of life was the main duty of health education specialists or health education operators aiming at changing the general public's health behavior with their co-operation.

355 out of 3,145 Imams all over the country were sampled to study the practical roles of Imams in developing Muslims' life. The study factors were regional sites, ages, marital status, careers, how to become an Imam, the level of religious education, general education level, income and time length of Imam's duties.

The results were as follows :

1. The majority of Imams were in the south and the central part of Thailand respectively. Most were agriculturists of over 60 and had only one wife. They were elected Imam by the public. The religious education were basic study and secondary school while the general education were at the primary school level. Their incomes were less than 3,000 bath / month. The period of their Imam's duties were 1 - 5 years and over 16 years.
2. The Imam's practical duties regarding religion and morality were at good level while about education and culture, economy, society, politics and rules were fair.
3. The difference of regional sites, ages, careers, how to become an Imam, religious education, general educational levels and the period of Imam's duties significantly influenced the roles in developing the quality of Muslims' life.

   However, marital status and different incomes did not statistically affect the roles in developing the quality of life of Muslims.

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
	ความสำคัญของการวิจัย	3
	ขอบเขตของการวิจัย	4
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	4
	ตัวแปรที่ศึกษา	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	4
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	29
	การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	29
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	29
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	31
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	32
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	33
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	57
	สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐาน และวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	57
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	58
	อภิปรายผล	62
	ข้อเสนอแนะ	66
บรรณานุกรม		67
ภาคผนวก		71
ประวัติย่อผู้วิจัย		86

บัญชีตาราง

ตาราง หน้า

1. การแปลความหมายคะแนน 30
2. ตาราง 1 จำนวน และ ค่าเฉลี่ยร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง 34
3. ตาราง 2 สรุปค่าเฉลี่ย และ ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม 37
4. ตาราง 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร ภาค 37
5. ตาราง 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร อายุ 40
6. ตาราง 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร สถานภาพสมรส 42
7. ตาราง 6 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร อาชีพ 43
8. ตาราง 7 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร วิธีที่ได้เป็นอิมาม 46
9. ตาราง 8 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร การศึกษาด้านศาสนา 48
10. ตาราง 9 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร การศึกษาสายสามัญ 50
11. ตาราง 9 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร รายได้ 52
12. ตาราง 9 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ 55

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ในปัจจุบัน ประเทศต่างๆทั่วโลกได้ใช้งบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นด้วยศิลปะและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ที่ห่วงใยชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดของประเทศไม่น้อยกว่าประเทศใด ได้ปรับเปลี่ยนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ให้" คน "เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานของประเทศคือประชาชนยากจนและขาดความรู้ ให้มีมาตรฐานในการดำรงชีวิตดีขึ้น พึ่งพาตนเองได้ สามารถวางแผนชีวิตและแก้ไขปัญหาต่างๆให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะผลักดันให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จนสามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นให้มีความสุขได้ และผลที่ตามมาคือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติโดยส่วนรวม

แต่การที่จะช่วยให้ประชาชนจำนวนมากซึ่งยังนึกไม่ถึงหรือมองไม่เห็นว่า ความสุข ความพอใจนั้นเป็นเรื่องส่วนบุคคล ใครจะรู้สึกแทนกันหรือทำแทนกันไม่ได้ ทำให้ไม่ได้เอาใจใส่ตนเองอย่างเพียงพอ ไม่ได้รับผิดชอบหรือขวนขวายหรือแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมมาปฏิบัติ ทำให้คุณภาพชีวิตไม่ดี ขณะเดียวกันส่งผลกระทบกับสังคมโดยส่วนรวม ให้หันกลับมาดูแลตนเอง ครอบครัว และชุมชนนั้น รัฐจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือร่วมกับชุมชนและครอบครัวของบุคคลเหล่านั้น และวิธีที่ดีที่สุดคือใช้วิธีการพัฒนาชุมชน คือใช้ศิลปะและวิทยาการต่างๆที่จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยความร่วมมือของประชาชนเอง โดยอาศัยผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการพัฒนา

มัสยิดเป็นองค์กรประชาชนระดับท้องถิ่น ซึ่งเกิดขึ้นโดยประชากรมุสลิมและเพื่อประชากรมุสลิมในท้องถิ่นนั้น เพราะเมื่อมีชุมชนมุสลิมเกิดขึ้นในที่ใด องค์กรแรกที่มุสลิม จะตั้งขึ้นตามแบบอย่างของศาสดาคือมัสยิด และ" มัสยิดไม่ได้หมายความเพียงสถานที่ที่ปฏิบัติศาสนาเท่านั้น แต่ตามประวัติ เป็นองค์การบริหารอิสลามโดยตรง โดยเพรียบพร้อมด้วยการปฏิบัติศาสนา การปกครอง การเมือง การทูต การตัดสินคดีความและอื่นๆ ทุกมัสยิดจะมี "คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด" ได้รับการเลือกโดยสัปปุรุษของมัสยิดนั้น (วินัย สะมะอุน. 2539 : 1) จำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน และไม่เกิน 15 คน โดยมีอิมาม (ผู้นำชุมชนมุสลิม) เป็นประธานโดยตำแหน่ง และมีคอเต็บและบิหลั่นเป็นรองประธานกรรมการ ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม114 ตอนที่65ก. 2540 : 11) และ "ตามหลักการศาสนาอิสลามนั้น อิมามเป็นผู้นำทางศาสนาและการเมืองที่สะอาดและบริสุทธิ์ที่สุด" (ยูสุฟ ก็ อรฎอวี. 2530 :47) " และ มีสิ่งซึ่งจะต้องพิทักษ์ เช่นเดียวกับมุสลิมทั่วไป 5 ประการคือ ต้องรักศาสนา รักษาชีวิต รักษาเผ่าพันธุ์ รักษาทรัพย์สมบัติและรักษาปัญญา " (สายสัมพันธ์ . 2536 : 20) นั่นคืออิมามมีหน้าที่ด้านศาสนา การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง " (ยูสุฟ ก็อรฎอวี .2530 :2-47) ดังนั้นอิมามจึงเหมาะที่สุดที่จะเป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ มุสลิมในประเทศไทย เพราะแม้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบและประสานกันของ 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวง

มหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข นั้น จะยังไม่มีรูปแบบตายตัว แต่มีกรอบคร่าวๆที่เป็นรูปธรรม และปฏิบัติได้ผลคือ โครงการโคราชพัฒนา ที่ใช้ความจำเป็นพื้นฐาน [Basic Minimum Needs] หรือจปฐ. 8 หมวด 32 ตัวชี้วัดนั้น สอดคล้องกับหน้าที่และบทบาทของอิมามตามที่อิสลามกำหนดดังกล่าวข้างต้น

" แต่ในความเป็นจริงนั้น น่าเสียดายที่อิมามหลายท้องที่ ได้ปล่อยให้หน้าที่ด้าน การปกครอง การเมือง เศรษฐกิจและสังคมเป็นหน้าที่ของฝ่ายบ้านเมืองแต่ฝ่ายเดียว อิมามไม่มีบทบาทอะไร นอกจากนำละหมาด (หรือนมาซ-การปฏิบัติศาสนกิจวันละ 5 เวลา-ผู้วิจัย) ในมัสยิด " (มัรวาน สะมะอุน . 2533 : 51) จึงทำให้มุสลิมล้าหลังและตกต่ำเกือบทุกด้าน นอกจากนี้ยังมีผู้วิจารณ์ (จากการประชุม สัมมนาในวงการมุสลิมที่ผู้วิจัยเข้าร่วมสัมมนาหลายครั้ง) แสดงความเห็นว่า การที่มุสลิมตกต่ำจนกระทั่งสิ่งเสพย์ติดเข้าถึงเกือบทุกชุมชน ทั้งๆที่ศาสนิกอื่นรู้โดยทั่วกันว่าสิ่งมึนเมาเป็นสิ่งต้องห้าม ที่มุสลิมปฏิบัติอย่างเคร่งครัดนั้น นอกจากสาเหตุจากความยากจน และการศึกษาต่ำซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานของประเทศแล้ว อาจมาจากการที่อิมามสับสนในบทบาทและหน้าที่ของตน จึงไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างครบถ้วน เพราะคำว่า "อิมาม" นั้นใช้เรียกบุคคลหลายตำแหน่ง เช่นผู้นำละหมาดหรือนมาซก็เรียกอิหม่ามหรืออิมาม ผู้นำชุมชนหรือประธานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดก็เรียกอิมาม ผู้รวบรวมและสืบความถูกต้องของหะดีษหรือคำสอนของศาสดามุฮัมมัดก็เรียกอิมาม และผู้นำของบางประเทศก็เรียกอิมาม เป็นต้น ทำให้อิมาม (ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด) หรือผู้นำชุมชนเข้าใจบทบาทของตนเองผิดไป บางท่านจึงทำหน้าที่เพียงผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจประจำวันหรือพิธีทางศาสนาเท่านั้น ไม่ได้ออกมาดูแลประชาชน ทางด้านการศึกษา วิชาชีพ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองหรือการปกครอง และบางท่านก็วิจารณ์ว่า อาจมาจากการเลือกคุณสมบัติของอิมามผิดวัตถุประสงค์ คือนำเอาคุณสมบัติของ อิมามนำนมาซ ตามวจนะของท่านนบีมุฮัมมัด ที่ว่า " ผู้มีความรู้ในคัมภีร์แห่งอัลลอฮฺที่เหนือกว่า ควรเป็นอิมามในหมู่ของพวกเขา แต่ถ้าพวกเขามีความรู้เท่าเทียมกัน ก็ให้ผู้มีความรู้สุนนะฮฺที่เหนือกว่า ถ้ามีความรู้ทางสุนนะฮฺเท่าเทียมกันก็ให้ผู้ที่อพยพ(ฮิจญ์เราะฮฺ)ก่อน ถ้าอพยพพร้อมกันก็ให้เลือกผู้สูงอายุในหมู่พวกเขา " (อิสมาอีล อะหฺมัด . 2542 : 68) มาเป็นคุณสมบัติในการเลือกอิมามที่เป็นผู้นำชุมชน โดยไม่ได้พิจารณาคุณสมบัติทางด้านอื่น ๆ เช่น ความพร้อมของร่างกายที่จะทุ่มเทกับการบริการแก่สังคม ความคิดริเริ่ม ความเป็นนักพัฒนา ความเสียสละต่างๆ ฯลฯ ดังนั้นชุมชนต่างๆ จึงได้อิมามแก่ๆที่หมดไฟในการพัฒนาชุมชน หรือหมดแรงที่จะทำงาน หรือขาดความรอบรู้ไม่ทันกับพัฒนาการของโลก เนื่องจากวงชีวิตแคบลงตามวัย ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่วิจารณ์กันตามประสบการณ์ที่ผู้วิจารณ์พบจากชุมชนของตนโดยไม่มีใครหรืออิมามคนใดได้มาแก้ต่างแทนบรรดาอิมามทั้งหลาย และไม่มีผู้ใดได้ศึกษาวิจัยถึงบทบาทของอิมามตามความเป็นจริง ที่สามารถนำมาอ้างอิงทางวิชาการได้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนพอสมควร มีเพียงศึกษาอ้อมๆถึงบทบาทและหน้าที่ของมัสยิดในบางจังหวัด หรือบางเขต หรือบางเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เพื่อจะได้รู้เป็นนัยๆว่า อิมามได้ทำหน้าที่ต่อสังคมอย่างไรบ้างเท่านั้น

สิ่งต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้ผู้วิจัยซึ่งมีวิชาชีพในสายงานสาธารณสุข สาขาวิชาสุขศึกษา มีหน้าที่หาวิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะ

การสุขศึกษาคือ “ กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ(ความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ ทางด้านสุขภาพ) ของประชาชนให้ถูกต้อง “ (ไม่ใช่ การสอนทางด้านสุขภาพ หรือสอนวิชาสุขศึกษาตามที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจเพียงอย่างเดียว) ประกอบกับ การเตรียมแกนนำในการดำเนินงานสาธารณสุขนั้น เป็นกิจกรรมสำคัญของงานสุขศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การรับรู้บทบาทตนเองของ อิมาม (ผู้นำชุมชนมุสลิมหรือประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด) ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของมุสลิมในประเทศไทย ว่ามีข้อเท็จจริงอย่างไร เพราะถ้าอิมามปฏิบัติหน้าที่ ตามที่อิสลามกำหนดอย่างเคร่งครัดแล้ว อิมามจะเป็นแกนนำ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีประสิทธิภาพที่สุด แต่ถ้าอิมามยังไม่ได้ปฏิบัติในบางเรื่องนั้น มีสาเหตุมาจากอะไร กลุ่มบุคคล หน่วยงานเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง จะต้องหาวิธีการแก้ไข เพื่อเตรียมอิมามให้เป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม จำแนกตาม ภาค อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ วิธีที่ได้เป็นอิมาม ระดับการศึกษาด้านศาสนา ระดับการศึกษาสายสามัญ รายได้ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน

ความสำคัญของการวิจัย

1. เป็นการกระตุ้นให้อิมามได้ตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบ และบทบาทของตน สามารถเป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในชุมชนของตนได้ดีขึ้น
2. เป็นแนวทางให้เจ้าที่ของรัฐ หรือผู้ประสานงานหรือผู้ที่ทำงานกับประชาชนได้เข้าใจบทบาทของอิมาม(ผู้นำชุมชนมุสลิม) ผู้ที่ตนจะเข้าไปทำงานด้วย
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้า วิจัย หรือ หาวิธีการแก้ไข ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ตามหลักการของศาสนาอิสลาม หรือตามที่อิสลามกำหนด ทางด้านศาสนาและจริยธรรม การศึกษาและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง เนื่องจากบทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่อิมามประจำมัสยิด หรือ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (มัสยิดจดทะเบียน) ทั่วประเทศ จำนวน 3,145 คน ตามสถิติข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2542 มีมัสยิดจำนวน 3,145 มัสยิด (โทรสารจากส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย -ยังไม่ได้พิมพ์เผยแพร่)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

อิมามประจำมัสยิด หรือ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จำนวน 355 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น [Stratified Random Sampling]

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระได้แก่ ภาค อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ วิธีที่ได้เป็นอิมาม ระดับการศึกษาด้านศาสนา ระดับการศึกษาสายสามัญ รายได้ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน
2. ตัวแปรตามได้แก่ บทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. อิมาม หมายถึง ผู้นำชุมชนมุสลิม หรือประธานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีหน้าที่ดูแลมุสลิมที่สังกัดในมัสยิด ซึ่งตนได้รับเลือกตั้งหรือแต่งตั้งตามที่อิสลามกำหนด ทางด้านศาสนาและจริยธรรม การศึกษาและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง

2. การรับรู้ หมายถึง การที่อิมามได้ทราบเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับหน้าที่ซึ่งอิสลามกำหนด และประสบการณ์หรือความรู้เดิมบอกว่า เป็นหน้าที่ของตนหรือไม่ แล้วจึงเลือกปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติ

3. บทบาท หมายถึง การปฏิบัติของอิมามแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ
   บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง บทบาทที่อิมามได้ปฏิบัติแล้วจริงๆ
   บทบาทที่คาดหวัง หมายถึง ความคาดหวังของอิมาม ผู้ซึ่งยังไม่ได้ปฏิบัติหรืออิมามที่คิดว่าตนปฏิบัติแล้วแต่ยังไม่ครบถ้วน ว่าจะทำ หรือไม่ทำ ในอนาคต

4. ภาค หมายถึงส่วนของประเทศไทยที่อิมามอาศัยอยู่ แบ่งออกเป็น
   4.1 ภาคเหนือ
   4.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
   4.3 ภาคกลาง(รวมภาคตะวันออก)
   4.4 ภาคใต้

5. อายุ หมายถึง อายุของอิมามในปัจจุบัน โดยเริ่มแบ่งตามอายุที่มีสิทธิได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งเป็นอิมาม (ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตรา 17 (2) มีอายุไม่ต่ำกว่า สามสิบปีบริบูรณ์) แบ่งเป็น
   5.1 30 - 39 ปี
   5.2 40 - 49 ปี
   5.3 50 - 59 ปี
   5.4 60 ปีขึ้นไป

6. สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพสมรสในปัจจุบันของอิมาม แบ่งออกตามที่อิสลามอนุมัติ ดังนี้
   6.1 โสด ม่าย หย่า แยก
   6.2 มีภรรยา 1 คน
   6.3 มีภรรยา 2 คน
   6.4 มีภรรยา 3 คน
   6.5 มีภรรยา 4 คน

7. อาชีพ หมายถึง งานที่อิมามปฏิบัติและได้ค่าตอบแทนเพื่อนำมาเลี้ยงชีพ แบ่งออกเป็น
   - 7.1 เกษตรกร
   - 7.2 ครู
   - 7.3 รับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ
   - 7.4 ค้าขาย หรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน
   - 7.5 ไม่ได้ประกอบอาชีพ

8. วิธีที่ได้เป็นอิมาม หมายถึง การที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นอิมาม ซึ่ง ตามแบบอย่างของอิสลามมี 3 แบบคือ ในข้อ 8.2 , 8.3 และ 8.4 (บรรจง บินกาซัน แปลจาก ฟัฏลุ อะหมัด. 2524 : 39) แบ่งได้ดังนี้
   - 8.1 สืบต่อจากบิดา
   - 8.2 ประชาชนเลือก
   - 8.3 คณะกรรมการเลือก
   - 8.4 อิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก

9. การศึกษาด้านศาสนา หมายถึงการศึกษาชั้นสูงสุดทางด้านศาสนาอิสลามของอิมาม แบ่งออกดังนี้
   - 9.1 ฟัรฺดูอีน (ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม)
   - 9.2 อิบติดาอียะฮฺ (ประถมศึกษา)
   - 9.3 มุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น)
   - 9.4 ซานาวี (มัธยมปลาย)
   - 9.5 ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

10. การศึกษาสายสามัญ หมายถึง การศึกษาชั้นสูงสุดด้านทางโลกหรือทางด้านวิชาชีพ แบ่งออกดังนี้
   - 10.1 อ่านออกเขียนได้ - ประถมศึกษา
   - 10.2 มัธยมศึกษา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น หรือเทียบเท่า
   - 10.3 อนุปริญญา หรือเทียบเท่า
   - 10.4 ปริญญาตรี หรือสูงกว่า

11. รายได้ หมายถึง ค่าตอบแทนที่อิมามได้จากการประกอบอาชีพใน 1 เดือน โดยได้กำหนดฐานเงินเดือนขั้นต้นจากความเป็นจริงที่ครูสอนศาสนาอิสลามตามชุมชนต่างๆได้รับ แบ่งออกดังนี้

    11.1 ต่ำกว่า 3,000 บาท ต่อ เดือน

    11.2 3,001 - 8,000 บาทต่อเดือน

    11.3 8,001 - 15,000 บาทต่อเดือน

    11.4 15,001 - 20,000 บาทต่อเดือน

    11.5 มากกว่า20,000 บาท ต่อเดือน

12. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน หมายถึง ระยะเวลาที่อิมามได้ปฏิบัติงานในหน้าที่อิมาม นับตั้งแต่วันที่อิมามได้รับการคัดเลือกหรือแต่งตั้งจนถึงปัจจุบัน แบ่งดังนี้

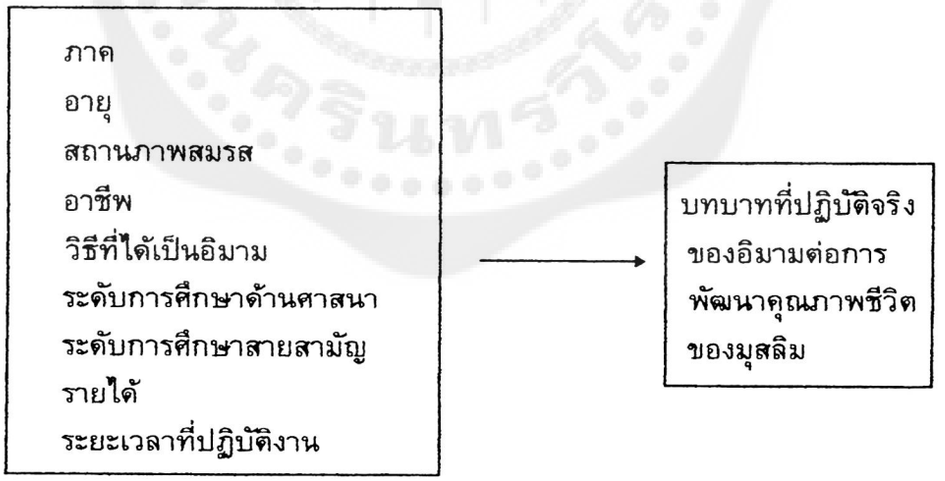
    12.1 1 -5 ปี

    12.2 6 -10 ปี

    12.3 11 - 15 ปี

    12.4 16 ปีขึ้นไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ของบุคล การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม บทบาทและหน้าที่ของ อิมามตามที่กฎหมายและอิสลามกำหนด วิธีปฏิบัติในชุมชนมุสลิมของประเทศไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการค้นคว้า

การรับรู้

ความหมาย

" เป็นกระบวนการที่เกี่ยวเนื่องกันระหว่างความคิด ความเข้าใจ การรู้สึก ความจำ การลืม การเรียนรู้และการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรม หลังจากที่บุคคลรู้สึกต่อ สิ่งเร้า และนำมาตีความหมายเกี่ยวกับสิ่งเร้านั้น " (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2541: 14)

" เป็นกระบวนการที่ร่างกายสัมผัสสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยประสาทสัมผัสแล้วส่งเข้าระบบประสาทส่วนกลางที่จะแปลความหมาย โดยการใช้ความรู้เดิมเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายสิ่งนั้นออกมา เป็นความรู้ ความเข้าใจ จนเป็นประสบการณ์ที่มีความหมาย แล้วสมองจะส่งผ่านเซลล์ประสาท เข้าสู่อวัยวะที่มีหน้าที่แสดงอาการตอบสนอง จึงเกิดการแสดงอาการหรือพฤติกรรมออกมา " (สมร ทองดี. 2539 : 52)

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นอาจยกตัวอย่างให้เข้าใจได้ดังนี้คือ เมื่อบุคคลได้กลิ่นอาหารชนิดหนึ่งจากครัวของตน ประสบการณ์บอกว่านั่นคือกลิ่นแกงกะหรี่ แสดงว่าบุคคลเกิดการรับรู้แล้ว และเมื่อรู้ว่าเป็นกลิ่นแกงกะหรี่ บุคคลนั้นอาจเดินไปหาและอาจรับประทานเพราะเป็นอาหารที่ชอบ หรือเดินหนีเพราะไม่ชอบกลิ่นเครื่องเทศ การเลือกปฏิบัตินั้นมาจากสาเหตุสิ่งเร้าภายนอก และสาเหตุสิ่งเร้าภายในใจของผู้รับรู้เอง เช่น ความตั้งใจ ความคาดหวัง ความรับผิดชอบ และแรงจูงใจ เป็นต้น เพราะเอนกกุล กรีแสง (2526:32-33) กล่าวว่า การรับรู้จะเกิดได้ต้องประกอบด้วย

1. ความตระหนักว่าสิ่งนั้นมีอยู่
2. การเต็มใจที่จะรับและให้ความสนใจในเรื่องนั้น
3. สามารถจำแนกลักษณะของสิ่งนั้นได้

คุณภาพชีวิต

การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้จำเป็นต้องมีปัจจัยพื้นฐานได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การศึกษา การสาธารณสุข และ ความจำเป็นทางด้านจิตใจที่ทำให้มนุษย์

มีความสุข เช่น มีความปลอดภัย มีความรัก มีความเป็นเจ้าของ มีเกียรติในสังคม และได้ทำในสิ่งที่ใจรักโดยไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

คุณภาพชีวิต หมายถึง " การมีชีวิตที่พัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งตนเองได้อย่างมีทิศทาง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และทำให้ผู้อื่นเป็นสุขด้วย " (ณรงค์ ศักดิ์ ตะละภัฏ และคณะ . 2529 : 1)

จากความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่ายังมีองค์ประกอบอื่นที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เช่น

- การมีความคิดอย่างถูกต้อง คือรู้จักคิดและมีวิจารณญาณ ในการตัดสินใจ
- การมีงานทำที่มั่นคง และได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการมีงานทำเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เพราะเมื่อบุคคลมีภารกิจหน้าที่ และความรับผิดชอบมากขึ้นเพียงใด ก็ย่อมมีคุณค่าต่อสังคมมากขึ้นเพียงนั้น และสามารถนำความเจริญมาสู่สังคมโดยส่วนรวมได้
- ความสงบของบ้านเมือง
- การมีค่านิยมที่ถูกต้อง
- การรู้จักเลือกทางที่ถูกต้องให้แก่ชีวิต เช่น รู้จักเลือกแนวทางที่จะทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น รู้จักแบ่งเวลาให้แก่ครอบครัวทำให้บุคคลในครอบครัวเป็นสุข ฯลฯ

ดังนั้น ในการทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น นอกจากบุคคล ครอบครัว และ ชุมชนแล้ว รัฐจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นด้วย เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ "การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ด้วยความร่วมมือของประชาชน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ 4 กระทรวงหลักคือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ แระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข โดยมีความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)ของแต่ละคนเป็นเครื่องวัด และยังไม่อาจทำบทสรุปว่า ควรเป็นรูปแบบใดดีที่สุด " (ณรงค์ศักดิ์ ตะละภัฏ และคณะ. 2529 : คำนำ) แต่อย่างไรก็ตาม โครงการโคราชพัฒนา เป็นโครงการที่เป็นรูปธรรมโครงการหนึ่งที่เราสามารถมองกรอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยได้อย่างคร่าวๆ

โครงการโคราชพัฒนา [Korat Development Project] เป็นโครงการที่ผสมผสานกิจกรรมของกระทรวงต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น (พออยู่พอกิน) โดยใช้จปฐ.เป็นเครื่องมือในการพัฒนา เดิมชื่อ "โครงการพัฒนาประชากรจังหวัดนครราชสีมาแบบผสมผสาน" เริ่มดำเนินการตั้งแต่พ.ศ. 2524 โดย พ.ศ.2524-2525 เริ่มดำเนินการอำเภอละ 1หมู่บ้าน พ.ศ.2526 ตำบลละ 1 หมู่บ้าน พ.ศ.2527 ตำบลละ 2 หมู่บ้าน พ.ศ.2528 ตำบลละ 4 หมู่บ้าน + หมู่บ้าน อพป. เป็นต้น

โครงการโคราชพัฒนาได้ใช้ จปฐ. หรือความจำเป็นพื้นฐาน [Basic Minimum Needs] 8 หมวด 32 ตัวชี้วัด เป็นเกณฑ์การประเมินผลความสำเร็จของงาน ดังนี้

หมวดที่ 1 อาหารดี

1. เด็กอายุ 0-5 ปี ไม่ขาดอาหาร
2. เด็กอายุ 5-14 ปี ไม่ขาดอาหาร
3. เด็กแรกเกิดน้ำหนักเกิน 3 กิโลกรัม

หมวดที่ 2 มีบ้านอยู่อาศัย

4. บ้านคงทนเกิน 5 ปี.
5. ภายในบ้านและรอบบ้านสะอาด
6. มีส้วมถูกสุขลักษณะ
7. มีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอ

หมวดที่ 3 ศึกษาอนามัยถ้วนทั่ว

8. เด็กอายุ 0-1 ปี ได้รับวัคซีนครบ
9. เด็กวัยประถมศึกษา ได้เรียน
10. เด็กวัยประถมศึกษาได้วัคซีนครบ
11. คนอายุ 14-50 ปีอ่านออกเขียนได้
12. ครอบครัวได้รับข่าวสาร
13. หญิงได้รับการดูแลก่อนคลอด
14. หญิงได้รับการดูแลหลังคลอด

หมวดที่ 4 ครอบครัวปลอดภัย

15. ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หมวดที่ 5 ได้ผลผลิตดี

16. ปลูกพืชหมุนเวียน
17. ใส่ปุ๋ยบำรุงดิน
18. ป้องกันและกำจัดศัตรูพืช
19. ป้องกันและกำจัดศัตรูสัตว์
20. ใช้พันธุ์สัตว์ พันธุ์พืชที่ทางราชการส่งเสริม

หมวดที่ 6 ไม่มีลูกมาก

21. คุมกำเนิด มีบุตรไม่เกิน 2 คน

หมวดที่ 7 อยากร่วมพัฒนา

22. เป็นสมาชิกกลุ่ม

23. มีส่วนร่วมพัฒนาตนเอง
24. บำรุงรักษาสาธารณสมบัติ
25. บำรุงรักษามรดกวัฒนธรรม
26. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
27. ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
28. คณะกรรมการหมู่บ้านมีความสามารถ

หมวดที่ 8 พาสู่คุณธรรม
29. สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
30. ปฏิบัติศาสนกิจทุกเดือน
31. ไม่เล่นการพนัน ติดสุรา
32. ไม่จัดงานฟุ่มเฟือย

(ชินรัตน์ สายสืบ.2539:144-146)

คุณภาพชีวิตตามทัศนะของอิสลาม

คุณภาพชีวิตตามทัศนะของอิสลาม คือ " ชีวิตที่สุขสันติ ไม่เดือดร้อน ไม่น่าเบื่อ ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น และไม่ยอมให้ใครมาก่อความเดือดร้อนให้แก่อิสลามด้วย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้นับถือศาสนาอิสลามคือ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้ชีวิตไปสู่สุขสันติ ด้วยการยอมรับในอัลลอฮฺ -พระผู้ทรงสร้างชีวิต และมุฮัมมัด-ศาสนทูตของพระองค์อย่างแน่วแน่ โดยมุ่งความสุขในโลกนี้(ไม่สละโลก) และมุ่งความสุขในโลกหน้า(ไม่ละเว้นบัญญัติของศาสนา) เน้นการศึกษาทางศาสนาและการอาชีพอย่างต่อเนื่องและประกอบอาชีพอย่างแข็งขัน ด้วยอุดมการณ์ของศาสนาคือ ปฏิบัติภารกิจทางโลกเสมือนจะต้องมีชีวิตอยู่ตลอดไป และปฏิบัติภารกิจศาสนา เสมือนจะต้องตายในวันพรุ่งนี้ " (โมหัมมัด อับดุลกาเดร์. 2534 : 202-206)

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับผู้นำชุมชนมุสลิมในประเทศไทย ซึ่ง มีประชาชนมุสลิมจำนวนมากเป็นอันดับสอง รองจากประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ การดำเนินชีวิตประจำวันของมุสลิมตั้งแต่การกิน การอยู่ การครองเรือน การประกอบอาชีพ ฯลฯ ผูกพันอยู่กับศาสนาอิสลามอย่างแน่นแฟ้น ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ ก็มีบ่อเกิดมาจากศาสนา เพราะมุสลิมยึดพระคัมภีร์อัล-กุรฺอานและแนวทางการดำเนินชีวิตของศาสดาหรือท่านนบีมุฮัมมัดเป็นแม่บทในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน ดังนั้นจำเป็นต้องกล่าวถึงเรื่องของอิสลามโดยสรุปเพื่อเป็นพื้นฐานให้เข้าใจผลของการวิจัยดียิ่งขึ้น

"อิสลาม" เป็นชื่อของศาสนาหรือระบอบการดำเนินชีวิตที่มีการศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว พระนาม "อัลลอฮฺ" อิสลามเป็นศาสนาของอัลลอฮฺ (พระผู้เป็นเจ้า) ที่ประทานแก่มนุษยชาติ ตั้งแต่มีมนุษย์คนแรกโดยผ่านศาสดา(นบีหรือรสูลซึ่งเป็นมนุษย์) ให้เผยแผ่คำสอนของพระองค์แก่มนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัย ตามสภาพและวิวัฒนาการของสังคมในยุค หรือสมัยนั้นๆ และอัลลอฮฺได้ทรงให้คำสอนของพระองค์ครบครัน เป็นระบอบการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุดในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด (เมื่อมุสลิมเอ่ยชื่อท่านนบีมุฮัมมัด จะต้องตามด้วยคำขอพรเป็นภาษาอฺรับว่า "ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะซัลลัม" แปลว่า ขอความจำเริญและความสันติสุขจงประสบแด่ท่าน ในหนังสือทั่วไปที่เขียนโดยนักวิชาการมุสลิมมักจะใช้คำย่อ หรืออยู่ในวงเล็บว่า ศ็อลฯ หรือ ซ.ล.) ศาสดาท่านสุดท้าย (ซึ่ง ต่อไปจะไม่มีศาสดาอีก) เมื่อ ค.ศ. 610 หรือ พ.ศ.1153 คือประมาณ 1,400 กว่าปี ล่วงมาแล้ว ณ ดินแดนซึ่งเป็นประเทศซาอุดี-อารเบีย ในปัจจุบัน

อิสลาม แปลว่า "สันติ " ผู้นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า **มุสลิม** แปลว่า " ผู้ใฝ่สันติ" หมายถึง " ผู้นอบน้อม ถ่อมตนยังพระประสงค์ของอัลลอฮฺ (พระผู้เป็นเจ้า) "

หลักการสำคัญของศาสนาอิสลามซึ่งมุสลิมต้องยึดมั่นมี 2 ประการ คือ หลักการศรัทธา และ หลักปฏิบัติพื้นฐาน

1. **หลักการศรัทธา** (อัล-อีมาน - หนังสือบางเล่มเรียก รุก่นอีหม่านหรือรุก่นอีมาน)

หลักการศรัทธามี 6 ประการ (จะละเว้นข้อใดมิได้อย่างเด็ดขาด) คือ

1.1 **ศรัทธาในอัลลอฮฺ** คือ ศรัทธาว่า อัลลอฮฺเป็นพระเจ้าองค์เดียว ผู้ทรงอำนาจ ผู้ ทรงสร้าง ผู้ทรงบันดาล ผู้ทรงบริหาร ไม่มีผู้ใดหรือสิ่งใดเสมอหรือเท่าเทียมพระองค์ และไม่มีผู้ใดหรือสิ่งใดลอดเร้นจากอำนาจของพระองค์ได้ พระองค์ทรงอยู่ในสภาวะนิจนิรันดร์ มนุษย์ไม่สามารถจินตนาการ หรือนึกถึงรูปร่างลักษณะของพระองค์ได้ เรารู้จักพระองค์ได้ด้วยอำนาจการบริหารของพระองค์ และโดยผ่านศาสดา (นบีหรือรสูล)

1.2 **ศรัทธาในบรรดามลาอิกะฮฺของอัลลอฮฺ** คือศรัทธาว่า มลาอิกะฮฺเป็นบ่าวที่ซื่อสัตย์ของอัลลอฮฺ มีหน้าที่รับใช้พระองค์โดยไม่ขัดขืน ดื้อดึง มลาอิกะฮฺไม่มีรูปกาย ไม่มีเพศ ไม่มีการดำเนินชีวิตเหมือนมนุษย์ (หนังสือบางเล่มพยายามสื่อให้เข้าใจโดยเรียกว่าเทวทูต) มลาอิกะฮฺมีหน้าที่นำวะฮียฺ หรือ เป็นสื่อกลางระหว่างอัลลอฮฺกับศาสดาทั้งหลายของพระองค์ ให้ศาสดาทั้งหลายเข้าถึงพระองค์ ทำนองเดียวกับที่เรามีตา แต่เราจะไม่สามารถเห็นสิ่งใดได้หากไม่มีแสงเป็นสื่อ นอกจากนี้มลาอิกะฮฺยังมีหน้าที่ บันทึกความดีความชั่วของมนุษย์ มีหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความชั่ว มีหน้าที่เฝ้านรก เฝ้าสวรรค์ เป็นต้น

1.3 **ศรัทธาในคัมภีร์ทั้งหลายของอัลลอฮฺ** คือมุสลิมมีความเชื่อในต้นฉบับเดิมของคัมภีร์ที่ถูกประทานแก่ศาสดาคนก่อนๆ เช่น คัมภีร์ซะบูรฺที่อัลลอฮฺทรงประทานแก่ท่าน นบีดาวูด

(เดวิด) คัมภีร์เตารอฮฺ แก่ท่านนบีมูซา(โมเสส) คัมภีร์อินญีลแก่ ท่านนบีอีซา(เยซู) และเชื่อในส่วนบริสุทธิ์ของฉบับปัจจุบันจากคัมภีร์เหล่านั้น คือส่วนที่ไม่ขัดกับอัล-กุรฺอาน เพราะถูกประทานมาจากอัลลอฮฺย่อมต้องมีเนื้อหาสาระเดียวกัน แต่มุสลิมเชื่อและปฏิบัติตามเฉพาะคัมภีร์อัล-กุรฺอาน คัมภีร์ที่ถูกประทานแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ศาสดาท่านสุดท้ายเท่านั้น

1.4 ศรัทธาในบรรดารสูล(ศาสดา)ทั้งหลายของอัลลอฮฺ คือมุสลิมทุกคนต้องยอมรับนับถือให้เกียรติ และ ยกย่องศาสดาทั้งหลายที่มาก่อนท่านนบีมุฮัมมัด แต่จะเชื่อและปฏิบัติตามคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ศาสดาท่านสุดท้ายของโลกผู้รับภารกิจต่อจากศาสดาก่อนๆ ที่มาชักชวนให้มนุษย์รู้จักพระเจ้า และดำเนินชีวิตตามคำสอนของพระองค์

1.5 ศรัทธาในวันปรโลกหรือวันแห่งการฟื้นคืนชีพ(วันกิยามะฮฺ) คือศรัทธาว่า โลกที่เราอาศัยนี้ เป็นวัตถุธาตุ ย่อมมีการแตกสลายเช่นเดียวกับวัตถุอื่นตามกฎแห่งการกำหนดสภาวะของอัลลอฮฺ เมื่อโลกดับสิ้น ทุกสิ่งในโลกก็ต้องดับสิ้นด้วย ยกเว้นผู้ที่อัลลอฮฺทรงประสงค์ แล้วอัลลอฮฺจะทรงทำให้มนุษย์ทุกคนฟื้นคืนชีพ มารับผลของการกระทำในโลกนี้ ในวันกิยามะฮฺ คือมุสลิมเชื่อว่า มนุษย์ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิด มนุษย์เกิดมาครั้งเดียว แต่ชีวิตมี 3 ขั้นตอน คือ 1.) ชีวิตในโลกนี้ (ชีวิตในดุนยา) 2.) ชีวิต ในบัรฺซัค (โลกแห่งวิญญาณหลังความตาย) เพื่อรอการตัดสิน และ 3.) ชีวิตที่ ถูกทำให้ฟื้นขึ้นอีกครั้ง ในวันแห่งการฟื้นคืนชีพ (ชีวิตในอาคิเราะฮฺ) เพื่ออัลลอฮฺจะได้ทรงตัดสินการกระทำในโลกนี้ ตามบันทึกของมลาอิกะฮฺ ที่บันทึกทุกสิ่งทุกอย่างไว้ โดยไม่เว้นแม้แต่เรื่องเล็กน้อยหรือเรื่องใหญ่ ผู้ใดประกอบการดี เขาจะได้สวรรค์เป็นการตอบแทน ผู้ใดประกอบความชั่ว เขาจะได้นรกเป็นการตอบแทน

วันแห่งการฟื้นคืนชีพมีชื่อเรียกต่างๆกัน เช่น วันแห่งการชำระ วันแห่งการตัดสิน วันแห่งความจริง ฯลฯ

1.6 การศรัทธาในกฎแห่งการกำหนดสภาวะของอัลลอฮฺ คือ ศรัทธาว่า สิ่งต่างๆในสากลจักรวาล ล้วนเกิดขึ้นมาและดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ของอัลลอฮฺทั้งสิ้น เช่น การโคจรของโลก ดวงเดือน ดวงตะวัน ฯลฯ มนุษย์มีอิสระในด้านความคิด เกิดมาแล้วต้องตาย เป็ด ไก่ ออกลูกเป็นไข่ก่อนฟักออกเป็นตัว วัว ควายออกลูกเป็นตัว เมื่อจุดไฟแล้วต้องเกิดการเผาไหม้ ฯลฯ นี่คือกฎแห่งการกำหนดสภาวะของอัลลอฮฺ กฎบางอย่างเราเลือกไม่ได้ เช่นอัลลอฮฺทรงตั้งกฎไว้ว่า เกิดมาแล้วทุกคนต้องตาย เราเลือกว่าจะไม่ตายไม่ได้ เราต้องตาย กฎบางอย่างเป็นการทดลองของอัลลอฮฺ เช่น จู่ๆก็เกิดน้ำท่วม พายุ ฯลฯ นั่นคืออัลลอฮฺทรงทดลองเราว่า เราจะอดทนและมั่นใจในอำนาจของพระองค์เพียงใด การที่มนุษย์ทำความดีหรือความชั่วไม่ใช่ลิขิตจากอัลลอฮฺ แต่เป็นเพราะอัลลอฮฺทรงให้มนุษย์มีอิสระในด้านความคิด และทรงสร้างมนุษย์มาโดยมีจุดมุ่งหมาย ไม่ได้สร้างมาเล่นๆ ส่วนเหตุการณ์ที่เกิดความวุ่นวายมากมายในโลกนั้นเป็นเพราะน้ำมือของมนุษย์ที่ใช้ความโปรดปรานของอัลลอฮฺไปในทางที่ไม่ถูกต้อง

2. **หลักปฏิบัติพื้นฐาน** (อัล-อิสลาม หรือหนังสือบางเล่มเรียก รุก่นอิสลาม)

เมื่อมีหลักศรัทธา 6 ประการแล้ว จะต้องมีหลักปฏิบัติพื้นฐานอีก 5 ประการ จึงจะถือได้ว่าเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ คือ

2.1 ยืนยันด้วยวาจา หรือปฏิญาณตน 2 ประโยคว่า ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ(แปลว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่ควรเคารพภักดี นอกจากอัลลอฮฺ) และ มุฮัมมะดุรฺรสูลุลลอฮฺ (แปลว่า มุฮัมมัด เป็นรสูลของอัลลอฮฺ) การกล่าวคำปฏิญาณเป็นการยอมรับว่า จะไม่ตั้งภาคี หรือนำสิ่งใดมาเทียบเทียมอัลลอฮฺ และจะเชื่อและปฏิบัติตาม(คำสั่งของ)อัลลอฮฺ และรสูลคือท่านนบีมุฮัมมัดทุกประการ

การปฏิญาณตน 2 ประโยคนี้ เป็นการประกาศตนเป็นมุสลิม

2.2 ดำรงการนมาซ การนมาซ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าละหมาดนั้น เป็นการปฏิบัติศาสนกิจหรือเข้าเฝ้าแสดงความเคารพภักดีอัลลอฮฺ วันละ 5 เวลา คือก่อนตะวันขึ้น บ่าย เย็น ค่ำ (หลังตะวันตกดิน) และ กลางคืน การนมาซมีอิริยาบถต่างๆ เช่น ท่ายืน โค้ง กราบ นั่ง พร้อมทั้งกล่าวสดุดี และขอพรต่ออัลลอฮฺ (เป็นภาษาอฺรับ) ตามที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้ให้แบบอย่างไว้

การปฏิญาณตน 2 ประโยค เป็นการแสดงถึงความเป็นมุสลิม แต่การนมาซเป็นการแสดงว่ามุสลิมต่างจากศาสนิกชนอื่น และเป็นกิจกรรมแรกที่อัลลอฮฺจะทรงสอบสวนในวันกิยามะฮฺหรือวันแห่งการฟื้นคืนชีพ อิสลามสั่งให้มุสลิมทุกคนสอนลูกให้นมาซเมื่ออายุ 7 ขวบ อายุ 10 ขวบให้นมาซให้ครบ ถ้าไม่นมาซให้ตีได้

2.3 การจ่ายซะกาต คือการจ่ายทรัพย์สินเพื่อผดุงสังคม ลดปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน ซะกาตเป็นทานบังคับ เป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่มีทรัพย์สินเกินที่กำหนดให้มีได้ในรอบปี (ให้มีได้เท่ากับราคาทองคำ 75 กรัม) เช่นเงินรายได้ เงินในบัญชี ผลผลิตทางการเกษตร ปศุสัตว์ ทองคำ สินค้าค้างปี ฯลฯ ให้จ่ายเงิน (สมัยศาสดาต้องจ่ายเงินเข้ากองคลังหรือบัยตุลมาล) ตามที่อิสลามกำหนด เช่น เงินตราจ่าย 2.5 % เกษตรกรที่ทำนาด้วยน้ำฝนจ่าย 10 % ใช้เครื่องทุ่นแรงจ่าย 5 % ที่เลี้ยงปศุสัตว์ เช่น ในรอบปีมีวัว 30 ตัว ต้องจ่ายลูกวัวอายุ 1 ปี จำนวน 1 ตัว และทุกๆ 40 ตัว ต้องจ่ายวัวอายุ 2 ปี จำนวน 1 ตัว เป็นต้น

ซะกาตนี้ ต้องจ่ายให้แก่ผู้ที่มีสิทธิรับ 8 ประเภท คือ (1) ผู้ขัดสน (คนยากจน แม่ม่าย เด็กกำพร้า) (2) คนเข็ญใจ (พิการ) (3) ผู้ซึ่งเข้ารับอิสลามและถูกญาติมิตรตัดขาด (4) เจ้าหน้าที่ที่เก็บและจัดการซะกาต (5) ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว (มิใช่มีหนี้เพราะประพฤติมิชอบ) (6) ผู้พลัดถิ่น (ไม่สามารถกลับภูมิลำเนาเดิมได้) (7) การไถ่ทาสหรือเชลย และ (8)เพื่อประโยชน์ต่อสังคมในวิถีทางของอัลลอฮฺ

2.4 การถือศีลอด คือการละเว้นจากการกิน การดื่ม การเสพ การร่วมเพศในเวลากลางวัน การพูดจาเหลวไหล การประพฤติชั่วทุกรูปแบบ ตั้งแต่ก่อนแสงอรุณขึ้นจนตะวันตกดิน ชาวบ้านเรียกว่า "ถือบวช" การถือศีลอดเป็นการขัดเกลากิเลสในตนเอง ฝึกให้มีความอดทนต่อสิ่งเย้ายวน ฝึกตนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต

มุสลิมทุกคนต้องถือศีลอด ไม่ว่าราชาหรือยาจก ยกเว้น เด็ก คนชรา หญิงมีครรภ์หรือแม่ลูกอ่อนที่กำลังให้นมลูก ผู้ป่วย คนเดินทาง และผู้ซึ่งทำงานหนักมากเช่นทำเหมืองแร่ ฯ ซึ่งมีข้อยกเว้นพิเศษ มุสลิมต้องถือศีลอดปีละ 1 ครั้ง ในเดือนรอมฎอน เดือนที่ 9 ของปฏิทินอิสลาม(ซึ่งนับทางจันทรคติ) เป็นเวลา 29 หรือ 30 วัน

2.5 การทำหัจญ์ หรือบำเพ็ญหัจญ์ หรือที่เรียกกันทั่วๆไปว่าทำฮัจญี เป็นข้อกำหนดเฉพาะมุสลิมทั้งชายและหญิงที่บรรลุวุฒิภาวะทางศาสนา(ชายเริ่มมีความกำหนัดและหญิงเริ่มมีประจำเดือน) และมีความสามารถไปทำหัจญ์ได้ คือมีความพร้อมด้านการเงิน สุขภาพ(กายและจิต) และการคมนาคมสะดวก ปลอดภัย ให้ไปทำหัจญ์ 1 ครั้งในชีวิต พิธีหัจญ์ประกอบที่นครมักกะฮฺ ประเทศสะอุดีอารเบีย เมื่อกลับจากทำหัจญ์ ผู้ทำหัจญ์มิได้มียศ ศักดิ์เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด เดิมเป็นนาย ก. ก็ยังคงเป็นนาย ก. อยู่เช่นเดิม เพียงได้มีโอกาสได้ปฏิบัติตามหลักปฏิบัติพื้นฐานหรือหลักการอิสลามข้อที่ 5 เท่านั้น

นอกจากมีหลักการศรัทธาและหลักปฏิบัติพื้นฐานควบคู่กันแล้ว อิสลามเป็นระบอบการดำเนินชีวิต ที่มีข้อแนะนำให้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันทุกอย่าง ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนอีกครั้ง เช่น การกิน การอยู่ การคบเพื่อน การครองเรือน หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ พี่น้อง สามี ภรรยา ลูก เพื่อนบ้าน ฯ การประกอบอาชีพ การคลัง การมรดก การเยี่ยมเยียนผู้ป่วย การจัดการศพด้วยการฝัง(ห้ามเผา) ฯลฯ มีข้อห้ามและบทลงโทษ เช่น ผู้ที่ดื่มสุรา จะต้องถูกเฆี่ยน 80 ที ผู้ละเมิดประเวณีต้องถูกเฆี่ยน 100 ที ขโมยโดยสันดานจะต้องถูกตัดมือ พวกปล้นจะต้องถูกตัดมือสลับข้างกับเท้าเพราะถือว่าเป็นภัยต่อสังคม อย่างร้ายแรง ฆาตรกรโดยเจตนาจะพ้นความผิดได้ก็ต่อเมื่อได้รับการตัดสินความผิดหรือมีการตกลงระหว่างคู่กรณี หรือมีการชดใช้ค่าเสียหาย (ไม่ใช่หนีไป 20 ปีแล้วหมดอายุความ) ฯลฯ

ความผิดที่ร้ายแรงที่สุดที่อัลลอฮฺไม่ทรงอภัย คือ ตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ เช่น กราบไหว้รูปปั้น ดวงตะวัน เจ้าแม่ เจ้าพ่อ ฯ การเชื่อถือโชคลาง ดูหมอ ไสยศาสตร์ การร่วมประพฤติปฏิบัติในพิธีของศาสนาอื่น เช่น ทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า พิธีไหว้ครู ลอยกระทง หล่อเทียนเข้าพรรษา ฯลฯ ความผิดร้ายแรงเหล่านี้แม้มิได้มีบทลงโทษในโลกนี้ เพราะอิสลามให้สิทธิแก่มนุษย์ที่จะศรัทธาหรือไม่ศรัทธาก็ได้ แต่จะถูกพิจารณาโทษในวันแห่งการตัดสิน

อิสลามกำหนดให้มุสลิมทุกคน ไม่ว่าชาติใด ภาษาใดเป็นพี่น้องกัน ชาย-หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน อยู่ ภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับของศาสนาเหมือนกันหมด (ยกเว้นเด็ก คนเสียจริต และผู้อ่อนแอ) แต่หญิงมีหน้าที่ต่างจากชาย (กำหนดให้ชายเป็นใหญ่นอกบ้าน

และหญิงเป็นใหญ่ในบ้าน) ทุกคนจะได้รับผลตอบแทนความดี ตามที่ได้ขวนขวายไว้ อิสลามไม่มีระบบสงฆ์ ไม่มีระบบศักดินา ไม่มีการมอบหน้าที่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้สืบศาสนา แต่มุสลิมทุกคนมีหน้าที่เรียนรู้ ปฏิบัติตามหลักการของศาสนา และพร้อมที่จะเผยแผ่สู่ผู้อื่น ด้วยหน้าที่หลัก 2 ประการคือ หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่ออัลลอฮฺ (พระผู้เป็นเจ้า) ด้วยการเคารพภักดี และ หน้าที่กระทำความดีต่อเพื่อนมนุษย์โดยหวังความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ดังนั้นการดำเนินชีวิตของมุสลิมจึงผูกพันอยู่กับอัลลอฮฺตลอดเวลา และทำความดีคล้ายดั่งที่เห็นพระองค์ เพราะแม้เราไม่เห็นพระองค์ พระองค์ก็ทรงเห็นเรา (มานี ชูไทย. 2534 : 3-10)

อิมาม ผู้นำชุมชนมุสลิม

ในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก. ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 พระราชบัญญัติองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 (หน้า 3-13-คัดเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอิมาม) ซึ่งให้ยกเลิก

(1) พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490

(2) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488

(3) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491

มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของคำต่างๆ เช่น

"อิหม่าม" หมายความว่า ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด

"คอเต็บ" หมายความว่า ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด

"บิหลั่น" หมายความว่า ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

หมวด 5 คณะกรรมการประจำมัสยิด

มาตรา 30 ให้มีกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

(1) อิหม่ามเป็นประธานกรรมการ

(2) คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ

(3) บิหลั่นเป็นรองประธานกรรมการ และ

(4) กรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปปุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนด จำนวนไม่น้อยกว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคน

ฯลฯ

มาตรา 31 อิหมาม คอเต็บ บิหลั่น ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17

(มาตรา 17 (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 ยกเว้น (2) และ (10)

มาตร 7

(1) เป็นมุสลิมผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด

(3) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี

(4) เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด

(5) เป็นผู้มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกศาสนา

(6) เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(7) ไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย

(8) ไม่เป็นผู้เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(9) ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์)

(2) อ่านพระคัมภีร์อัลกุรฺอานได้ถูกต้อง

(3) สามารถนำในการปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(4) มีความสามารถแสดงธรรมได้

(5) เป็นสัปปุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้ว ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

มาตรา 37 อิหม่ามมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(2) ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิด ให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย

(3) แนะนำให้สัปปุรุษของมัสยิดปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย

(4) อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ

(5) สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปปุรุษประจำมัสยิด

หน้าที่ของอิมามตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

"อิมาม แปลว่า ผู้นำ **อิมามประจำมัสยิด** คือ ผู้นำท้องถิ่น มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ตัดสินความ ลงโทษผู้กระทำผิด ทำการสมรส และอบรมสั่งสอนประชาชนให้อยู่ในแนวทางของอิสลาม" (อิสมาอีล อะหฺมัด. 2542 : 69)

วิธีการเป็นอิมาม วิธีการเป็นอิมามตามหลักการอิสลามมีให้เลือก 3 วิธี ตามประวัติศาสตร์ที่ท่านหุสัยน์ อิบนิ อะลียฺ หลานของท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ คัดค้านท่านมุอาวิยะฮฺ ผู้ปกครองอาณาจักรอิสลามในสมัยนั้น(ที่จะแต่งตั้งยะซีด บุตรชายของเขาเป็นเคาะลีฟะฮฺต่อจากตัวเขา) และเสนอให้เลือกวิธีใดวิธีหนึ่งดังนี้ (บรรจง บินกาซัน แปลจาก ฟัฏลฺ อะหฺมัด . 2524 : 39)

1. ปฏิบัติตามแบบอย่างท่านศาสดา คือ ไม่แต่งตั้งผู้ ใดแทน แต่ปล่อยให้ประชาชนเลือกเอง
2. ปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านอบูบักรฺ (เคาะลีฟะฮฺ คนที่ 1 -ผู้แทนหรือผู้ปกครองอาณาจักรอิสลามต่อจากท่านศาสดา-ผู้วิจัย) คือแต่งตั้งผู้ที่มีคุณธรรมสูงและมีคุณสมบัติเหมาะสม ซึ่งไม่ได้เกี่ยวดองเป็นญาติกับท่าน เป็นผู้นำแทนท่าน
3. ปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านอุมัรฺ (เคาะลีฟะฮฺ คนที่ 2 - ผู้วิจัย) ที่แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ให้เลือกเคาะลีฟะฮฺ หลังจากท่านสิ้นชีวิตแล้ว

หน้าที่ของอิมาม

หน้าที่ของอิมาม นั้น สามารถศึกษาได้จากประวัติของท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ และประวัติของเคาะลีฟะฮฺทั้ง 4 ท่านซึ่งดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของท่านนบี มุฮัมมัด ศ็อลฯ อย่างเคร่งครัด พอสรุปได้ดังนี้

ขณะที่ท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ อยู่ในนครมักกะฮฺ (13ปี) ท่านเพียงแต่เรียกร้องเชิญชวนประชาชนสู่ศาสนาอิสลาม และชี้แจงถึงอุดมการณ์ของศาสนาคือ หลักการการศรัทธาในอัลลอฮฺองค์เดียว และมุฮัมมัดเป็นศาสดาของอัลลอฮฺ และเรียกร้องไปสู่จริยธรรมอันสูงส่ง เช่น มีความยุติธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสมถะ มีเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ มีความสงบเสงี่ยมและมีขันติธรรม มีความสุภาพอ่อนโยน มีความเกรงกลัวต่อบาป มีความละอายที่จะประพฤติชั่ว ละเว้นจากความชั่วทั้งปวง เช่น โกหก เห็นแก่ตัว เล่นการพนัน ฉ้อโกง เสพสิ่งมึนเมา ผิดประเวณี นินทาว่าร้าย อวดดี สอดแนมความลับของผู้อื่น ฯลฯ สรุปได้ว่าบทบัญญัติที่ถูกประทานที่นครมักกะฮฺเป็นการเสริมสร้างเอกภาพระหว่างพี่น้องมุสลิม หลักการศรัทธา และเน้นการศรัทธาในอัลลอฮฺองค์เดียว

(เพราะชาวอฺรับในสมัยนั้นกราบไหว้รูปปั้นจำนวนมากมาย) การนมาซเพื่อแสดงความเคารพภักดีต่อพระองค์ และบัญญัติเกี่ยวกับคุณธรรม

เมื่ออิสลามได้ตั้งรากฐานอย่างมั่นคงในนครมะดีนะฮฺแล้ว ได้มีบัญญัติเกี่ยวกับหลักปฏิบัติพื้นฐานอีก 3ประการ คือ การจ่ายซะกาต ถือศีลอดและทำหัจญ์ และหลักกฎหมายต่างๆ หลักการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ หลักการประกันสังคม การแต่งกายของสตรีมุสลิม ฯลฯ ซึ่งเป็นหลักในการดำเนินชีวิต คือ เมื่อไปถึงมะดีนะฮฺ ท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ ได้ซื้อที่ดินจากเด็กกำพร้า 2 คน เพื่อสร้างมัสยิด สำหรับเป็นที่เคารพภักดีอัลลอฮฺ มัสยิดแห่งแรกนี้ สร้างแบบเรียบง่าย เสาทำด้วยต้นอินทผลัม ผนังทำด้วยดินเหนียวหรืออิฐดิบ หลังคามุงด้วยใบอินทผลัม สูงกว่าศีร ษะเล็กน้อย พื้นเป็นพื้นดินปรับเรียบ ปูด้วยกรวดเล็กๆเพื่อไม่ให้เป็นโคลนเมื่อเวลาฝนตก ท่านลงมือก่อสร้าง ขนหิน ขนดินและทำงานอื่นๆเช่นเดียวกับสหายหรือสาวกของท่าน ท่านได้สร้างบ้านพักของท่านใกล้ๆมัสยิด มัสยิดนี้เรียกว่ามัสยิดนบี มีบริเวณกว้างขวาง เป็นสถานที่เคารพภักดีอัลลอฮฺ ส่วนหนึ่งให้เป็นที่สอนศาสนา และที่พักของอัศฮาบุศ ศุฟฟะฮฺ (สหายหรือสาวกผู้ซึ่งมีความสนใจในกิจการทางโลกเพียงเล็กน้อย พวกเขาใช้เวลาทั้งหมดไปกับการเฝ้าดู และบันทึกสิ่งที่ท่านนบีฯ ศ็อลฯกระทำ และพูด พวกเขาหาเลี้ยงชีพด้วยการหาของป่าไปข ายที่ตลาด) และ เป็นที่ประชุมปรึกษาหารือในกิจการของอิสลามไปพร้อมกัน เมื่อมีบทบัญญัติให้นมาซ 5 เวลารวมกันที่มัสยิด มัสยิดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของการพบปะของพี่น้องมุสลิมด้วย ท่านประกาศให้มุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน ท่านเปลี่ยนแปลงความเป็นชาติหรือเผ่าพันธุ์นิยมมาเป็นเอกภาพทางด้านการนับถือศาสนา ทำให้ทุกคนมีความเสมอภาคกัน และเป็นพี่น้องกัน ท่านเสริมสร้างความสามัคคีระหว่าง มุฮาญิรีน(ผู้อพยพ-มาจากมักกะฮฺ) และชาวอันศอรฺ (ชาวมะดีนะฮฺ-ผู้ช่วยเหลือ) ท่านทำสนธิสัญญามิตรภาพกับยิว ที่อาศัยอยู่ในเมืองมะดีนะฮฺ ว่าจะอยู่รวมกันอย่างสันติโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน และไม่เป็นปฏิปักษ์ต่ออิสลาม เมื่อมีบัญญัติให้มุสลิมทำสงคราม เพื่อป้องกันอิสลามให้พ้นจากการคุกคามจากศัตรูได้ แต่ไม่อนุมัติให้ทำสงครามเพื่อเผยแผ่ศาสนา และในสงครามนั้นห้ามทำอันตรายแก่คนชรา ผู้ป่วย สตรีและเด็ก ผู้ไม่มีทางสู้ นักบวช ห้ามทำลายบ้านเมือง ไร่นา โบสถ์วิหาร ฯนั้น ท่านได้ใช้มัสยิดเป็นที่ปรึกษาหารือในการสู้รบ เพื่อป้องกันตนจากการรุกรานของชาวโรอยซ์หรือกุเรช ท่านสั่งให้ท่านฮัมซะฮฺอาของท่านยกทัพไปป้องกันชายแดน ท่านยกกองทัพไปต่อสู้ในสงครามบัดรฺ สงครามอุหุด ฯ ท่านปรึกษาหารือกับสหายของท่านในการรับมือกับกองทัพกุรอยซ์โดยการตั้งมั่นในเมือง ในสงครามสนามเพลาะหรือสงครามคันดู ฯลฯ ทุกอย่างที่กล่าวมานี้ ท่านดำเนินการจัดการที่มัสยิดทั้งสิ้น และไม่ว่าจะอยู่ในยามสงบหรือสงคราม ท่านอบรมสั่งสอนสหายหรือสาวกของท่าน ให้มีความศรัทธามั่นในศาสนาของอัลลอฮฺ และยึดหลักปฏิบัติพื้นฐาน 5 ประการอย่างมั่นคง ท่านส่งสาสน์เผยแผ่ศาสนาไปยังดินแดนต่างๆ เช่น หัวหน้าเผ่าต่างๆใน อารเบีย จักรวรรดิ์แห่งไบแซนทีนและอิหร่าน ฯ ท่านส่งเสริมการศึกษามาก เช่นในสงครามบัดรฺ เชลยที่ถูกจับในสงครามและไม่มีเงินค่าไถ่ตัว สามารถไถ่ตัวได้โดยการสอนเด็กมุสลิมจำนวน 10 คน ให้อ่านออก

เขียนได้ ท่านเคร่งครัดในเรื่องซะกาต ท่านเป็นคนขยันขันแข็งมาก การดำเนินชีวิตประจำวันของท่านมีดังนี้ หลังนมาซตอนเช้าแล้ว ท่านเริ่มสั่งสอนผู้คน ตัดสินกรณีพิพาทและ อำนวยความยุติธรรม เปิดโอกาสให้ทูตต่างแดนเข้าพบ ให้คำบอกสาสน์โต้ตอบต่างๆ แล้วเลิกประชุมเช้า จากนั้นท่านก็เข้าพบบุตรภรรยาของท่านและช่วยงานบ้าน ออกไปจ่ายตลาด และหลังจากการดุอาอฺ(วิงวอนขอพรจากอัลลอฮฺ)สั้นๆแล้ว ท่านก็ไปเยี่ยมคนไข้ คนยากจน เพื่อนๆ จากนั้นก็เข้ามัสยิดเพื่อนำนมาซซุฮฺริ จากมัสยิด ท่านเข้าบ้านเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน(ถ้ามีอาหาร) แล้วจึงพักผ่อนตามลำพัง จากนั้นก็เข้ามัสยิดเพื่อนำนมาซ อัศริ แล้วไปพบกับบุตรภรรยาจนได้เวลานมาซมัฆริบ ท่านจึงออกไปนำนมาซแล้วกลับมาบ้านรับประทานอาหารค่ำและนมาซเพิ่มเติมเป็นส่วนตัวแล้วพักผ่อนตามลำพังเงียบๆ ท่านนอนหลับไม่นานก็ตื่นขึ้นนมาซและบำเบ็ญสมาธิ แล้วจึงเข้านอนอีก และไม่นานนักก็ตื่นขึ้นนมาซเช้าตรู่(ศุบฮิ) เป็นกิจวัตรประจำวันเช่นนี้เรื่อยไป โดยไม่เหน็ดเหนื่อยหรือปริปากบ่น ท่านสั่งสอนให้คนในครอบครัวของท่านเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน ท่านญิง อุาอิชะฺเล่าว่า ท่านหญิงเคาะดีญะฮฺ เป็นผู้ที่มีความศรัทธาแก่กล้า และซื่อสัตย์ที่สุดในบรรดาสตรีที่เป็นภรรยาของท่านนบี ฯ ถ้าไม่เห็นนางปฏิบัตินมาซอยู่ ก็ต้องเห็นนางทำงานบ้านอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่ก็สีฟันด้วยก้านไม้ "มิซวาก" ท่านนบี ฯรักนางมากแม้ว่านางจะสิ้นชีวิตไปแล้ว ขนาดที่ท่านหญิงอุาอิชะฮฺเล่าว่าเธอเอง เคยอิจฉาและพูดกระแนะกระแหนนาง และ ท่านนบี ฯ ก็สอนท่านหญิงอุาอิชะฮฺไม่ให้ทำเช่นนั้น หรือเมื่อท่านหญิงอุาอิชะฮตำหนิภรรยาอีกท่านหนึ่งของท่านนบีฯ ว่าเตี้ย ท่านนบี ฯก็สอนว่าคำพูดของเธอทำให้น้ำทะเลเน่าแล้ว เป็นต้น ส่วนท่านญิงฟาติมะฮฺ บุตรีของท่าน (บุตรีมหาบุรุษของโลก)ที่ท่านรักมาก ยังต้องทำงานบ้านเองจนเสื้อผ้าเปรอะเปื้อน และโม่แป้งเอง จนมือของนางหยาบกระด้าง ฯลฯ

สังคมตะวันออกในสมัยโบราณนั้น การมีภรรยาหลายคนเป็นเรื่องธรรมดา เป็นที่ยอมรับ และเป็นเรื่องที่แสดงถึงฐานะทางสังคม แต่อิสลามมากำหนดจำนวนให้ลดลง เหลือเพียง 4 คนโดยมีข้อแม้ว่าต้องให้ทุกคนรับความยุติธรรมในทุกๆด้านเท่าเทียมกัน แต่ ถ้าทำไม่ได้ ให้มีภรรยาคนเดียว สิ่งนี้เป็นเรื่องแปลกสำหรับสังคมตะวันตก จึงทำให้ท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯถูกใส่ไคล้ต่างๆนานา

ท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ สอนให้พูดจาไพเราะ มีเอกลักษณ์ของการทักทายด้วยการกล่าวสลาม (อัสสลามุอฺะลัยกุมฯ) มีเอกลักษณ์ของการเรียกร้องเชิญชวนไปสู่การปฏิบัติศาสนกิจ ด้วยการอะซาน (ไม่ใช่เป่าเขาสัตว์ หรือตีเกราะเคาะไม้) มีเอกลักษณ์ของการเป็นมุสลิมด้วยการนมาซ (ไม่ใช่ไม่กินหมูอย่างเดียว) มีเอกลักษณ์ของสตรีมุสลิมด้วยการคลุมฮิญาบ (ปกปิดร่างกายมิดชิด) เพื่อไม่ให้ถูกระรานจากเพศตรงข้ามและบ่งบอกให้รู้ว่าเป็นไท มิใช่ทาสี และเป็นผู้ที่นอบน้อมถ่อมตนต่ออัลลอฮฺ เป็นต้น

ส่วนในสมัยของเคาะลีฟะฮฺ (ผู้ปกครองอาณาจักรอิสลาม ต่อจากท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ) เช่น หลังจากที่ท่านอบูบักรฺได้รับตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ คนที่ 1 ท่านได้ปราศรัยกับประชาชนว่า ท่านเองมิได้ประเสริฐกว่าประชาชนทั้งหลาย ถ้าประชาชนเห็นท่านประพฤติ

โดยชอบธรรมก็ขอให้สนับสนุน แต่ถ้าเห็นว่าท่านประพฤติผิดก็ขอให้ตักเตือนท่าน ท่านพร้อมที่จะอยู่กับผู้ที่อ่อนแอ ถูกข่มเหง และ หากอัลลอฮฺทรงประสงค์ ท่านจะทวงสิทธิที่ผู้มีอิทธิพลช่วงชิงเอาไป คืนแก่ผู้ที่อ่อนแอ ท่านบอกให้ประชาชนเสียสละในหนทางของอัลลอฮฺ และถ้าหากท่านฝ่าฝืนคำสั่งของอัลลอฮฺ ประชาชนก็จงอย่าภักดีต่อท่าน

ท่านอบูบักรฺได้สั่งให้ปราบปรามผู้ที่ตั้งตนเป็นนบีปลอม ปราบปรามรัฐที่กระด้างกระเดื่อง ท่านประกาศสงครามกับผู้ที่ไม่จ่ายซะกาต ท่านเดินเท้าออกนอกเมืองไปส่งท่านอุสามะฮฺ อิบนิ ซัยดฺ (แม่ทัพอายุประมาณ 20 ปีที่ท่านนบีฯแต่งตั้งก่อนท่านสิ้นชีวิต)ไปพิชิตโรมัน และสั่งเสียไม่ให้ทำร้ายหรือสังหารเด็ก สตรี คนชราและคนที่ไม่มีทางสู้ ให้ปกปักษ์คุ้มครองพวกเขาให้ปลอดภัย ให้เผยแผ่อิสลามและเน้นให้พวกเขารู้ว่าอิสลามนำมาซึ่งสันติภาพ ปรองดอง ยุติธรรมและภราดรภาพแก่มนุษย์ ห้ามตัดต้นไม้ ต้นอินทผลัม ห้ามทำลายและเผาไร่นา ไม่ให้ฆ่าแกะ อูฐและวัว เว้นแต่เพื่อเป็นอาหาร ห้ามเอาสิ่งใดจากชาวเมืองเว้นแต่จะจ่ายค่าทดแทน ห้ามเข้าไปหลับนอนในบ้านของชาวเมือง ให้ตั้งมั่นอยู่นอกเมือง อย่าบีบคั้นชาวเมือง ให้อิสระในการนับถือศาสนา และ การอยู่ในโบสถ์ของพวกเขา และให้ปฏิบัติต่อพวกเขาด้วยดี

ท่านอบูบักรฺเป็นผู้ที่มีจิตใจเด็ดเดี่ยวในการบริหารกิจการของอิสลาม แต่ท่านมีคุณสมบัติสงบเสงี่ยม นอบน้อมถ่อมตัว มีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่ยากจน เด็กกำพร้าและผู้ที่อ่อนแอ(ท่านไถ่ทาสมากที่สุด) ท่านอดหลับอดนอนดูแลกิจการของมุสลิม ท่านไม่เคยพูดเสียงดังเลยในระหว่างที่ท่านเป็นเคาะลีฟะฮฺ ในตอนแรก ท่านยังคงทำการค้าขายเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ และปฏิเสธเงินเดือนจากกองคลัง(บัยตุลมาล) แต่บรรดาสหายของท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ ยืนกรานให้ท่านเลิกค้าขาย และหันมาบริหารกิจการของมุสลิมเพียงด้านเดียว พร้อมกับกำหนดเงินเดือนให้ท่าน

ท่านอบูบักรฺได้ทุ่มเทความอุตสาหะในการบริหารกิจการของอาณาจักรอิสลามอย่างมาก จนท่านอุมัร อิบนุล ค็ฏฏอบ กล่าวว่า “ขออัลลอฮฺได้ทรงเมตตาต่อท่าน โอ้อบูบักรฺ แท้จริงท่านได้ทำให้ผู้ที่มา(เป็นผู้ปกครอง)ภายหลังจากท่าน ต้องได้รับความยากลำบาก(ที่จะทำให้ได้อย่างท่าน) ”

ท่านเคาะลีฟะฮฺ อุมัรฺ อิบนุลค็อฏฏอบ เคาะลีฟะฮฺคนที่ 2 เป็นผู้ที่ประชาชนนิยมมากเพราะ

1. ท่านพิจารณากิจการโดยนึกถึงประโยชน์ของอิสลามและมุสลิมเป็นใหญ่ และปฏิบัติตามวจนะของท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ อย่างเคร่งครัด
2. ท่านเป็นผู้ที่ยุติธรรมยิ่ง ไม่ว่าต่อตนเอง ครอบครัวหรือมุสลิมทั่วไป ฐานะความเป็นอยู่ของท่านไม่แตกต่างจากมุสลิมที่ยากจนทั่วๆไป ตั้งแต่การกิน การแต่งกาย ที่พักอาศัย ท่านไม่เก็บออมเงินแม้แต่เหรียญเดียวเว้นแต่จะจ่ายไปเพื่อประโยชน์สุขของบรรดามุสลิม ยากที่ผู้ใดจะปฏิบัติได้

3. ท่านมีความรู้กว้างขวางเกี่ยวกับอิสลาม ไม่ว่าด้านหลักการศรัทธาหรือวินัยปฏิบัติ ท่านสั่งให้ยึดอัล-กุรฺอานและสุนนะฮฺที่ได้ฟังหรือเห็นท่านนบี ฯศ็อลฯ ปฏิบัติเท่านั้น เว้นแต่ในคราวจำเป็นท่านจึงวินิจฉัยปัญหาด้วยสติปัญญาของท่าน
4. ท่านมีความรู้ดีเกี่ยวกับชนชาวอฺรับ ท่านจึงรู้วิธีการผูกใจและดึงเขามาใช้ให้เป็นประโยชน์
5. ท่านมีความรอบรู้และจัดเจนเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ทางโลกและธรรมชาติของมนุษย์ จึงไม่มีผู้ใดหลอกลวงท่านได้
6. ท่านขจัดความฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ท่านห้ามแข่งขันกันซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยหรือต้องห้าม ท่านห้ามความหรูหราเกินขอบเขต เพราะจะนำไปสู่การเสื่อมเสียศีลธรรม
7. ท่านจำกัดอิทธิพลของคนรวย ยกเลิกสิทธิพิเศษ ยกระดับคนจนให้สูงขึ้น
8. ท่านลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในเมืองกับชนบท
9. ท่านขจัดกิจกรรมดอกเบี้ย
10. ท่านวางแผนเป็นวิทยาศาสตร์เพื่อเพิ่มผลผลิต
11. ท่านทำงานตลอดเวลา โดยดำเนินตามแบบอย่างของท่านบีมุฮัมมัด ศ็อล ฯ คือ หลังจาก นมาซศุบหฺแล้ว ท่านทำงานเรื่อยไปแทบมิได้หยุดพัก เว้นเวลานมาซ รับประทานอาหาร และพักผ่อน ตอนเช้าประชาชนจะเห็นท่านเดินทางไปส่งทหารที่เขตแดนเมืองมะดีนะฮฺ พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก่บรรดาทหารและแม่ทัพนายกองทั้งหลาย ขากลับท่านจะสำรวจสถานที่ที่จะสร้างมัสยิด เขื่อน หรือถนนหนทาง พร้อมกับหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด ต่อจากนั้น ท่านกลับไปที่มัสยิดนบี พื่ออ่านสารที่ส่งมาจากบรรดาผู้บัญชาการทหารและผู้ปกครองหัวเมืองต่างๆ เพื่อออกคำสั่งไปยังเขาเหล่านั้น กลางคืนท่านออกตรวจตราทุกข์-สุขของราษฎร เมื่อพบปัญหาท่านก็แก้ไข ท่านแบกถุงข้าวสาลีจากกองคลังไปแจกผู้ยากไร้ด้วยตัวของท่านเอง ท่านพาภรรยาของท่านไปทำคลอดให้หญิงใกล้คลอด ฯลฯ ท่านใช้เวลาทำงานวันละประมาณ 18 ชั่วโมง

ส่วนการปฏิรูปในสมัยท่านอุมัรฺ พอสรุปได้ดังนี้

1. เริ่มใช้ศักราชอิสลาม โดยกำหนดเอาวันที่ 1 มุหัรฺรอม ที่ท่านนบี มุฮัมมัด ศ็อลฯ อพยพสู่เมืองมะดีนะฮฺ เป็นปีฮิจญเราะฮฺที่ 1.
2. มีการแต่งตั้งตุลาการเพื่อพิจารณาคดี โดยแยกตัวเป็นเอกเทศจากผู้ปกครอง
3. แต่งตั้งผู้ที่มีความเด็ดขาดและมีความสามารถให้เป็นผู้ปกครอง และสำรวจทรัพย์สินเขาเหล่านั้นก่อนเข้ารับตำแหน่ง
4. เมื่ออาณาจักรอิสลามแผ่ขยายไปอย่างกว้างขวาง ท่านอุมัรฺได้ตั้งทบวง และกิจการต่างๆ เช่น

- ทบวงกลาโหม ทำหน้าที่บันทึกรายชื่อทหารกองหนุน และทหารประจำการ จัดแบ่งเป็นกรมกอง หน้าที่ เพื่อสะดวกในการแบ่งทรัพย์สินเชลย และเงินเดือน
- ทบวงคลังกลาง (บัยตุลมาล) ทำหน้าที่สำรวจรายได้ของกองคลังจากซะกาต ทรัพย์สินเชลย ส่วย ภาษีรายหัว ภาษีที่ดิน ฯลฯ
- ทบวงตรวจการ ทำหน้าที่ควบคุมเครื่องชั่ง เครื่องตวง ปราบปรามการฉ้อโกงขณะซื้อขาย ควบคุมการรักษาความสะอาดของบ้านเมือง ปราบปรามประชาชนที่ใช้สัตว์เกินกำลัง ฯลฯ
- ส่งผู้สอนศาสนาไปยังอาณาจักรต่างๆ เนื่องจากมีผู้เข้ารับอิสลามเป็นหมู่ๆ จำนวนมาก ให้อ่านอัล-กุรฺอานและสอนหลักบัญญัติของศาสนาอิสลามแก่พวกเขา
- ท่านได้จัดสวัสดิการแก่เด็กที่เกิดใหม่ทุกคน รวมทั้งผู้ที่มิใช่มุสลิมด้วย

ท่านอุมัรฺเป็นตัวอย่างอันดีแก่บรรดาผู้นำและผู้ปกครองทั้งหลาย ในอันที่จะจำลองรูปแบบและวิธีการของท่านมาปฏิบัติ เมื่อท่านอุมัรฺสิ้นชีวิต ประชาชนทั้งหลายกล่าวว่า " ขออัลลอฮฺได้ทรงเมตตาแก่ท่านอบูบักรฺและท่านอุมัรฺ แท้จริงเขาทั้งสองได้ทำให้ผู้ที่มา (เป็นผู้ปกครอง) ภายหลังต้องได้รับความลำบาก (ที่จะทำให้ได้อย่างเขาทั้งสอง) "

วิธีปฏิบัติในชุมชนมุสลิมของประเทศไทย

เนื่องจากมัสยิดตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีองค์การของรัฐตั้งอยู่ เช่น ที่ว่าการอำเภอหรือเขต องค์การบริหารส่วนตำบล สถานีตำรวจ โรงเรียน สำนักงานอนามัย ที่ทำการไปรษณีย์ ฯลฯ ซึ่งองค์การดังกล่าวของรัฐมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องพัฒนาสังคม ส่วนมัสยิดซึ่งมีอิมามเป็นประธานก็ต้องพัฒนาด้วยจิตสำนึกในหน้าที่ รับผิดชอบและความศรัทธาในอิสลาม โดยการจำลองคุณสมบัติของท่านนบี มุฮัมมัด ศ็อลฯ หรือของผู้นำ หรือผู้ปกครองรัฐที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ มาปฏิบัติ ตามหน้าที่ที่อิสลามกำหนด อิมามต้องพยายามเสาะหาแหล่งประโยชน์ จากหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน มาพัฒนาสังคมมุสลิมที่ตนเองรับผิดชอบ เพราะการดำเนินงานตามอิสลามกำหนด คือ การสร้างความเจริญและความสงบสุขให้แก่ชาติโดยส่วนรวม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่หน่วยงานดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายและดำเนินการอยู่ เมื่อได้เสาะแสวงหาแหล่งประโยชน์ อิมาม จะพบว่า บางหน่วยงานให้คำปรึกษาได้ บางหน่วยงานช่วยเหลือ หรือเรียกร้องสิทธิแทนเราได้ บางหน่วยงานมีงบประมาณสนับสนุน บางหน่วยงาน

จัดฝึกอบรมให้ หรือให้การสนับสนุนในเรื่องการฝึกอบรมอาชีพ การศึกษา ตลอดจนเรื่องสุขภาพ การสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย คนยากจน คนพิการ ปัญหาสิ่งเสพย์ติดในชุมชน ฯลฯ ส่วนหน้าที่บางอย่าง เช่น การลงโทษผู้กระทำความผิด อิมามไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะลงโทษ แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะกระทำได้ ดังนั้นอิมามต้องใช้วิธีการประสานงาน หรือขอความช่วยเหลือ หรือร่วมมือ หรือส่งต่อให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมาย จัดการ และต้องพยายามผลักดันให้มีกฎหมายรับรองหน้าที่ของอิมามตามบัญญัติของศาสนาอิสลามต่อไป แต่ในการทำงานนั้นย่อมมีปัญหาอุปสรรคเป็นของคู่กัน งานเล็กก็มีอุปสรรคน้อย งานใหญ่ก็มีอุปสรรคมากเป็นเงาตามตัว ส่วนในเรื่องอื่นๆ อิมามควรได้ศึกษาเพิ่มเติม และไม่ควรมองข้ามคำแนะนำของ ยูสุฟ ก็อรฎอวี ในหนังสือ " ปัญหาของมุสลิมและทางแก้ตามแนวอิสลาม " แปลโดย อิบนุ อิสมาอีล ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านศาสนาและจริยธรรมหรือทางด้านจิตใจ อิมามควร
   - สร้างความสมบูรณ์ด้านอีมานแก่ประชาชน
   - ให้การศึกษาแก่อุมมะฮฺหรือประชากรมุสลิมให้ยำเกรงอัลลอฮฺ
   - ยึดจริยธรรมตามแบบท่านรสูล ศ็อลฯ
   - สร้างความภาคภูมิใจในอิสลามและคำสอนของอิสลาม
   - พิทักษ์ และ คุ้มครองสัญลักษณ์ของอิสลาม โดยเฉพาะการอิบาดะฮฺของแต่ละบุคคล (การนมาซคือสัญลักษณ์ของมุสลิมที่แสดงให้เห็นว่าต่างจากศาสนิกอื่น ฯ)
   - ฟื้นฟูบทบาทของมัสยิดให้กลับไปมีกิจกรรมเช่นในอดีต
2. การศึกษาและวัฒนธรรม
   - ให้การศึกษาแก่เยาวชนทุกคน
   - ขจัดการไม่รู้หนังสือ
   - ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม
   - อิสลามต้องเป็นวิชาบังคับทุกระดับการศึกษา(ถ้ายังทำไม่ได้ ต้องให้เรียนพิเศษอย่างเข้มข้น)
   - แก้ไข ปรับปรุงหลักสูตร และขจัดการบิดเบือนอิสลาม
   - เรียบเรียงตำรา
   - ปรับปรุงครูให้มีความสามารถในการสอน (เพื่อมิให้เยาวชนเกิดการเบื่อหน่ายเมื่อเปรียบเทียบ กับการเรียนสายสามัญซึ่งครูมีวิธีการสอนดีกว่า)
3. ด้านสังคม ต้องเน้นเรื่องสายสัมพันธ์ในครอบครัว
   - ให้ความสนใจต่อการศึกษาของสตรีมุสลิม

- สนใจความเจริญเติบโต ความสมบูรณ์ทางด้านร่างกายและจิตใจของเยาวชน และการศึกษาทางด้านศาสนาของเขา
- ต่อต้านการเลียนแบบอย่างไร้สมองคิด (เช่น การแต่งกายตามแฟชั่น การเลียนแบบดารา การเบี่ยงเบนทางเพศ การประพฤตินอกลู่นอกทางต่างๆ เช่น เที่ยวคลับ เที่ยวบาร์ ปาร์ตี้ยาอี ฯลฯ)
- กำหนดขอบเขตเพศหญิงและชาย
- ต่อต้านไม่ให้เยาวชนเข้าร่วมในประเพณีศาสนิกอื่น (เช่นวันวาเลนไทน์ ลอยกระทง ฯลฯ พร้อมทั้งให้คำตอบที่ถูกต้องเมื่อครู หรือผู้บริหารโรงเรียนที่ใจกว้างถามมา)
- ส่งเสริมชายที่มีความสามารถให้มีครอบครัวโดยเร็ว
- พยายามไกล่เกลี่ย อย่าให้มีการหย่าร้าง
- สนับสนุนศิลปการพูด การเขียน
- ห้ามสิ่งมึนเมาทุกชนิด (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งเสพย์ติดชนิดต่างๆ ซึ่งพิษของมันร้ายแรงกว่าเหล้ามากมาย และผู้ขายมีวิธีการมอมเมาประชาชนอย่างแยบยล)
- อย่าให้มีบ่อนหรือสถานเริงรมย์
- ขจัดคอรัปชั่น

12. ด้านเศรษฐกิจ

ในอัล-กุรฺอานกล่าวถึงอาชีพของบรรดานบี เช่น ท่านนบีนูหฺเป็นช่างไม้ ท่านนบีอิบรอฮีมและท่านนบีอิสมาอีล เป็นช่างก่อสร้างกะอฺบะฮฺ ท่านนบีดาวูดเป็นช่างเหล็ก ซุลก็อรฺนัยเป็นช่างก่อสร้างกำแพงโดยทำจากเหล็กและทองแดง ฯลฯ นอกจากนี้อิสลามส่งเสริมการเกษตร การค้าขาย และเน้นอิบาดะฮฺที่ทรัพย์สินคือจ่ายซะกาต ดังนั้นอิมามควร

- ส่งเสริมการประกอบอาชีพ เปิดโอกาสให้แรงงานทุกคนฝึกงาน เพื่อยกระดับฝีมือและการประกอบอาชีพ
- ให้มุสลิมได้รับค่าจ้างสมน้ำสมเนื้อ ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างหรือพ่อค้าคนกลาง
- เก็บซะกาตทรัพย์สินประเภทต่างๆ และจัดตั้งบัยตุลมาล เพื่อจุนเจือคนที่ชีวิตลำเค็ญ และเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- จัดให้มีสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต
- ขจัดดอกเบี้ย (ซึ่งปัจจุบันมาในรูปแบบต่างๆเช่น สินค้าเงินผ่อน ฯ ทำให้ผู้คนสะดวกซื้อ มอมเมาให้ดำเนินชีวิตฟุ่มเฟือยเกินฐานะหรือความจำเป็น)

และที่สำคัญอิมามต้องไม่ลืมหะดีษของท่านนบีฯ ศ็อลฯที่ว่า" **อิมามมีหน้าที่รับผิดชอบต่อประชาชน และจะถูกสอบสวนเกี่ยวกับหน้าที่รับผิดชอบของเขา**" (บุคอรี)

การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เสาวณีย์ จิตต์หมวด (2527 : 148-152) ได้ศึกษาหน้าที่ของมัสยิดต่อสังคมมุสลิมในภาคกลาง เมื่อพ.ศ 2527 เพื่อหาคำตอบว่า ปัจจุบันมัสยิดยังคงทำหน้าที่ทางด้าน ศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตามรูปแบบสมัยศาสดามุฮัมมัด ศ็อลฯ หรือไม่ และชาวไทยมุสลิมมีความคาดหวังให้มัสยิดทำหน้าที่ด้านใดในอนาคต โดยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกต โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 คน จากมัสยิดในกรุงเทพฯ 5 มัสยิด และ ที่จังหวัดอยุธยา ฉะเชิงเทรา นครนายก ปทุมธานี และ นนทบุรี จังหวัดละ 1 มัสยิด รวมเป็น 10 มัสยิด (ปี พ.ศ.2542นี้ ภาคกลางมีมัสยิดที่จดทะเบียน 347 มัสยิด คือในกรุงเทพมี 164 มัสยิด และจังหวัดอื่นอีก 183 มัสยิด) ผลการวิจัยพบว่า

1. มัสยิดในเมืองกับชนบททำหน้าที่ด้านศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไม่แตกต่างกันในด้านเนื้อหา ส่วนด้านปริมาณมีความแตกต่างกันในด้านเศรษฐกิจด้านเดียว คือมัสยิดในชนบททำหน้าที่มากกว่าในเมือง คือมี บัยตุลมาล
2. ระดับความรู้ทางศาสนาและสามัญ ฐานะทางเศรษฐกิจ และวัยของอิมามไม่มีความสัมพันธ์กับหน้าที่ดังกล่าว
3. ชาวไทยมุสลิมมีความคาดหวังให้มัสยิดทำหน้าที่ต่อไปนี้มากที่สุดคือ
    - ■ ให้สอนอัล-กุรอานและศาสนาแก่เยาวชน
    - ■ ให้ละหมาด 5 เวลาที่มัสยิด

สรุปได้ว่า รูปแบบของมัสยิดส่วนใหญ่ยังเหมือนสมัยศาสดา ยกเว้นด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้วิจัยเสนอแนะให้จัดตั้งบัยตุลมาล และให้การศึกษาแก่เยาวชน

ประมวล ตันยะ (2522 :85-96) ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าคณะวิชาในวิทยาลัยครูตามทัศนของ อาจารย์ หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าคณะวิชา และผู้บริหารวิทยาลัยครูที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี ตาม พรบ. วิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 เป็นครั้งแรก 17 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า

1. อาจารย์ หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าคณะวิชา และผู้บริหารต่างมีความคาดหวังว่าหัวหน้าคณะวิชาในวิทยาลัยครู ควรปฏิบัติงานมากกว่าที่ปฏิบัติจริงทุกด้าน และกลุ่มหัวหน้าคณะวิชามีทัศนต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงของหัวหน้าคณะวิชาสูงกว่าทัศนของอาจารย์ หัวหน้าภาควิชา และผู้บริหาร และกลุ่มหัวหน้าคณะวิชายังมีทัศนต่อบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าคณะวิชาสูงกว่าทัศนของกลุ่มอาจารย์ด้วย แต่เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับวุฒิและประสบการณ์ พบว่า ส่วนมากของอาจารย์ หัว

หน้าภาควิชา หัวหน้าคณะวิชา และผู้บริหารมีวุฒิและประสบการณ์ต่างกัน จึงมีทัศนต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าคณะวิชาต่างกัน

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริงของหัวหน้าคณะวิชา ในทัศนของอาจารย์ หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าคณะวิชา และผู้บริหาร พบว่า หัวหน้าคณะวิชาปฏิบัติงานด้านธุรการและงบประมาณมากที่สุด รองลงมาเป็นบริหารงานบุคคล อาคารสถานที่และสวัสดิการ วิชาการ กิจกรรมนักศึกษา บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และฝึกประสบการณ์วิชาชีพแก่นักศึกษาตามลำดับ

แต่ความคาดหวังของกลุ่มอาจารย์ ต้องการให้ทำงานวิขาการมากที่สุด รองลงมาเป็นการบริหารงานบุคคล แล้วจึงเป็นงานธุรการและอื่นๆ กลุ่มหัวหน้าภาควิชาต้องการให้ทำงานธุรการและงบประมาณมากที่สุด รองลงมาเป็นงานวิชาการ บริหารงานบุคคลและอื่นๆ ซึ่งคล้ายกับความคาดหวังของผู้บริหาร

ประทีป จินงี่ (2539 : 42-45) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ความสามารถของคนด้านการทำงานกับประสิทธิภาพของการทำงาน และศึกษาผลการใช้เทคนิคการเตือนตนเอง เพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนทางด้านการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงาน เป็นลักษณะการศึกษาเชิงทดลอง แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง โดยช่วงแรก ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ที่เป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาพิมพ์ดีด 1 - 2 และจะลงทะเบียนเรียนวิชาพิมพ์ดีดไทย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538 ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพาณิชยการพระนคร จำนวน 230 คน ช่วงที่ 2 เลือกนักศึกษาในกลุ่มแรกมา 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน กลุ่มควบคุม 10 คน โดยใช้เทคนิคการเตือนตนเองเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนทางด้านการทำงาน ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ผลการวิจับพบว่า

1. การรับรู้ความสามารถของตนด้านการทำงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
2. นักศึกษากลุ่มที่ใช้เทคนิคการเตือนตนเอง มีการรับรู้ความสามารถของตนด้านการทำงานและมีประสิทธิภาพการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายช่วงการทดสอบหลังการทดลอง สูงกว่าช่วงการทดสอบก่อนการทดลอง
3. นักศึกษากลุ่มที่ใช้เทคนิคการเตือนตนเอง มีการรับรู้ความสามารของตนด้านการทำงาน และประสิทธิภาพการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายช่วงการทดสอบหลังการทดลอง สูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม

สมมติฐานการวิจัย

1. อิมามที่อยู่ภาคต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
2. อิมามที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
3. อิมามที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัตจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
4. อิมามที่มีอาชีพต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
5. อิมามที่มีวิธีได้เป็นอิมามต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
6. อิมามที่มีการศึกษาด้านศาสนาต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพของมุสลิมต่างกัน
7. อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
8. อิมามที่มีรายได้ต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
9. อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน

บทที่ 3
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยศึกษาการรับรู้บทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม (ผู้นำชุมชนมุสลิม หรือประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด) ทั่วประเทศ ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามโดยส่งไป - กลับทางไปรษณีย์ และเก็บด้วยตนเอง

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นอิมาม (ผู้นำชุมขนมุสลิมหรือประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทั่วประเทศ 3,145 มัสยิด) จำนวน 3,145 คน (สถิติ ณ วันที่ 30 กันยายน 2542- โทรสารจากส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย) ซึ่งแต่ละภาคมีมัสยิดจดทะเบียนดังนี้

ภาคเหนือ มี 28 มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 0.89
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 11 มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 0.35
ภาคกลางและภาคตะวันออก มี 446 มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 14.18
ภาคใต้ มี 2,660 มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 84.58

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นอิมามทั่วประเทศ จำนวน 355 คน โดยการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของยามาเน่ (Yamane') เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้วจึงสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จากทั้ง 4 ภาค ได้มัสยิดจำนวน 355 มัสยิด เป็นอิมาม 355 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของอิมาม ประกอบด้วย ภาค (ที่อยู่) อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ วิธีที่ได้เป็นอิมาม การศึกษาด้านศาสนา การศึกษาสายสามัญ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทตนเองของอิมามตามที่ปฏิบัติจริง เรียกว่า **บทบาทที่ปฏิบัติจริง** และความคาดหวังในอนาคตว่าถ้ายังไม่ได้ปฏิบัติ คิดจะปฏิบัติหรือไม่ เพราะอะไร โดยเรียกว่า**บทบาทที่คาดหวัง** และถามในเรื่อง

ศาสนาและจริยธรรม	จำนวน 18 ข้อ
การศึกษาและวัฒนธรรม	จำนวน 11 ข้อ
ด้านเศรษฐกิจ	จำนวน 11 ข้อ
ด้านสังคม	จำนวน 14 ข้อ
ด้านการเมืองและการปกครอง	จำนวน 9 ข้อ

เกณฑ์ในการให้คะแนน

บทบาทที่ปฏิบัติจริง มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

	ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
ปฏิบัติมาก หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำ	4	1
ปานกลาง หมายถึง ปฏิบัติตามความเหมาะสม	3	2
น้อย หมายถึง ไม่ค่อยได้ปฏิบัติหรือเพิ่งเริ่มปฏิบัติ	2	3
ไม่เคย หมายถึงไม่เคยปฏิบัติเลย	1	4

บทบาทที่คาดหวัง มีเกณฑ์การให้คะแนนทำนองเดียวกัน ดังนี้

ควรปฏิบัติแต่ขาดความรู้ความชำนาญ	4	1
ควรปฏิบัติแต่ขาดกำลังคน	3	2
ควรปฏิบัติแต่ขาดเงินหรือสถานที่	2	3
ไม่คิดที่จะปฏิบัติหรือคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของอิมาม	1	4
ไม่ตอบคำถาม	0	0

การแปลความหมายคะแนน

ค่าเฉลี่ย	ระดับการปฏิบัติ
3.0 - 4.0	ดี
2.0 - 2.9	พอใช้
1.0 - 1.9	ควรปรับปรุง

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแบบสอบถาม ให้ครอบคลุมบทบาทของอิมาม ตามหลักการของอิสลาม
3. ส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ
4. ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากผู้วิจัยนับถือศาสนาอิสลาม เคยลงทำงานในชุมชนและสัมผัสกับชุมชนมุสลิมพอสมควร จึงทราบว่า อิมามส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส การที่จะหวังให้ส่งแบบสอบถามคืนมาทางไปรษณีย์คงทำได้ยากมาก แถมระยะเวลา และงบประมาณจำกัด ประกอบกับมีความคาดหวังว่าการวิจัยนี้จะเป็นการกระตุ้นให้อิมามได้ตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบและบทบาทของตน สามารถเป็นแกนนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในชุมชนของตนได้ดียิ่งขึ้น จึงได้พยายามกระจายแบบสอบถามให้ถึงมืออิมามให้มาก และ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ส่งแบบสอบถามไปให้อิมามตามรายชื่อใน หนังสือ “ทะเบียนมัสยิด พ.ศ. 2535” (เล่มล่าสุดที่พิมพ์เผยแพร่) ในอัตราส่วน 1 : 2 - 4 ตามความกว้างของพื้นที่ เช่นภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมัสยิดเฉลี่ยได้จังหวัดละประมาณ 1 มัสยิด จึงสุ่มอย่างง่ายโดยการเลือกชื่อมัสยิดในอัตราส่วน 1 : 2 ส่วนภาคกลางและภาคใต้มีจำนวนมัสยิดมาก ก็สุ่มด้วยวิธีเดียวกันแต่ส่งไปในอัตราส่วน 1 : 3 และ 1 : 4 โดยพยายามเลือกให้กระจายไปหมู่บ้านหรือตำบลละ 1 มัสยิด โดยส่งแบบสอบถามไปทั้งสิ้น 920 ฉบับ และตั้งเกณฑ์ไว้ว่าถ้าหากได้แบบสอบถามคืนจากอิมามแต่ละภาคมาเกินจำนวน คือ เกินอัตราส่วน 1 :8.8591 จะทำการจับสลากจำนวนที่เกินออก หรือถ้าเกินในอัตราส่วนเท่า ๆกันก็จะวิเคราะห์ทั้งหมด และหวังว่าจะได้รับข้อมูลเกิน ร้อยละ 15 ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ได้รับคืน 408 ฉบับ
2. ขณะเดียวกัน ได้ส่งจดหมายขอความร่วมมือไปยัง ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่มีมัสยิดมาก ให้ช่วยกระตุ้นให้อิมามในจังหวัดตอบแบบสอบถามส่งคืนด้วย เนื่องจากทราบว่าบางจังหวัดมีการประชุมอิมามทุกเดือน
3. ไปดักเก็บข้อมูล เมื่ออิมามมีการประชุม หรือมาดูงานที่กรุงเทพฯ
4. ไปร่วมการประชุม หรือสัมมนาเพื่อพบปะพี่น้องมุสลิม และขอให้ช่วยติดตามแบบสอบถามให้
5. เดินทางไปตามข้อมูลด้วยตนเองที่จังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์หรือค่อนข้างสมบูรณ์ที่สุดได้ จำนวน 355 ชุด
2. จัดทำคู่มือการลงรหัส
3. ลงรหัส และ ตรวจสอบความถูกต้องของการลงรหัส
4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เอส พี เอส เอส (SPSS - Statistical Package for the Social Science)

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อตกลงที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์และแปลผล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	=	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	=	คะแนนเฉลี่ย
S	=	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
F	=	ค่าสถิติที่ใช้วิเคราะห์ในการแจกแจงแบบเอฟ (F-distribution)
P	=	ความน่าจะเป็นหรือโอกาส (Probability)
*	=	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	=	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้โปรแกรม เอส พี เอส เอส (SPSS - Statistical Package for the Social Science) โดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของอิมามโดยหาค่าแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง
2. หาค่าเฉลี่ยของการรับรู้บทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้บทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปรที่ศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบหนึ่งตัวประกอบ (One-way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้วิเคราะห์ความแตกต่างโดยวิธี นิวแมน-คูลส์ (Newman-Keuls) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ผลการศึกษาค้นคว้า

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของอิมาม

ตารางที่ 1. จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ภาค		
ภาคเหนือ	9	2.5
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4	1.1
ภาคกลางและภาคตะวันออก	73	20.6
ภาคใต้	269	75.8
รวม	355	100.0
อายุ		
30 - 39 ปี	56	15.8
40 - 49 ปี	75	21.2
50 - 59 ปี	102	28.8
60 ปีขึ้นไป	121	34.2
รวม	354	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด ม่าย หย่า แยก	10	2.8
มีภรรยา 1 คน	335	94.4
มีภรรยา 2 คน	10	2.8
รวม	355	100.0
อาชีพ		
เกษตรกร	193	54.8
ครู	35	9.9
รับราชการ(อื่นจากครู)หรือรัฐวิสาหกิจ	6	1.7
ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน	86	24.4
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	32	9.2
รวม	352	100.0

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
วิธีที่ได้เป็นอิมาม		
สืบต่อจากบิดา	12	3.5
ประชาชนเลือก	310	87.8
คณะกรรมการเลือก	28	7.9
อิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติ		
เป็นผู้เลือก	3	.8
รวม	355	100.0
การศึกษาด้านศาสนา		
ฟัรฺดูอีน	108	30.8
อิบติดาอียะฮฺ (ประถมศึกษา)	64	18.2
มุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น)	54	15.4
ซานาวี (มัธยมปลาย)	98	27.9
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	27	7.7
รวม	351	100.0
การศึกษาสายสามัญ		
อ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา	233	66.6
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	94	26.9
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	10	2.8
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	13	3.7
รวม	350	100.0
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 3,000 บาท	167	47.6
3,001 - 8,000 บาท	135	38.5
8,001 - 15,000 บาท	29	8.3
15,001 - 20,000 บาท	11	3.1
20,001 บาทขึ้นไป	9	2.5
รวม	355	100.0
ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่		
1 - 5 ปี	112	31.7
6 - 10 ปี	78	22.1
11 - 15 ปี	56	15.9
16 ปีขึ้นไป	107	30.3
รวม	353	100.0

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นอิมามจากภาคใต้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.8 รองลงมาเป็นอิมามจากภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 20.6 อิมามจากภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 2.5 และน้อยที่สุดเป็นอิมามจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 1.1

อายุของอิมามส่วนใหญ่มากกว่า 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 34.2 รองลงมาอายุระหว่าง 50 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.8 อายุระหว่าง 40 - 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.2 และน้อยที่สุดเป็นอิมามที่มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี คิดเป็นร้อยละ15.8

สถานสภาพสมรสของอิมาม พบว่าอิมามมีภรรยา 1 คนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 94.4 รองลงมาอยู่ในสถานะโสด ม่าย หย่า แยก และมีภรรยา 2คนซึ่งมีจำนวนเท่ากันคือ คิดเป็นร้อยละ 2.8 (จากแบบสอบถามที่คืนมา ไม่พบว่าอิมามมีภรรยา 3 หรือ 4 คนเลย)

อาชีพของอิมาม พบว่า อิมามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 54.8 รองลงมามีอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัวหรือเอกชน คิดเป็นร้อยละ 24.4 อาชีพครู คิดเป็นร้อยละ 9.9 ไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 9.2 และน้อยที่สุดคือรับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 1.7

วิธีที่ได้เป็นอิมาม พบว่าอิมามส่วนใหญ่ได้เป็นอิมามเพราะประชาชนเลือก คิดเป็นร้อยละ 87.8 คณะกรรมการเลือก คิดเป็นร้อยละ 7.9 สืบต่อจากบิดา คิดเป็นร้อยละ 3.5 และน้อยที่สุดคือได้เป็นอิมาม เพราะอิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก คิดเป็นร้อยละ 0.8

การศึกษาด้านศาสนา พบว่าอิมามส่วนใญ่จบการศึกษาชั้นฟัรฺดูอีน คิดเป็นร้อยละ 30.8 รองลงมาจบชั้นซานาวี(มัธยมปลาย) คิดเป็นร้อยละ 27.9 จบชั้นอิบติดาอียฺ(ประถมศึกษา) คิดเป็นร้อยละ 18.2 จบชั้นมุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น) คิดเป็นร้อยละ 15.4 และอิมามจำนวนน้อยที่สุดเรียนจบชั้นปริญญาตรีหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ 7.7

การศึกษาสายสามัญ พบว่าอิมามส่วนใหญ่มีความรู้ อ่านออกเขียนได้ - ประถมศึกษาจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.6 รองลงมาเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 26.9 จบปริญญาตรีหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ 3.7 และจำนวนน้อยที่สุดจบอนุปริญญาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 2.8

รายได้ต่อเดือนของอิมาม พบว่าอิมามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.6 รองลงมามีรายได้เดือนละ 3,001 - 8,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.5 รายได้เดือนละ 8,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.3 รายได้เดือนละ 15,0001 - 20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 3.1 และจำนวนน้อยที่สุดมีรายได้เดือนละ 20,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 2.5

ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่อิมาม พบว่า อิมามส่วนใหญ่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 1 -5 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.7 รองลงมามีระยะเวลาปฏิบัติงาน 16 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 30.3 ระยะเวลาปฏิบัติงาน 6- 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.1 และน้อยที่สุดคือระยะเวลาปฏิบัติงาน 11 - 15 ปีคิดเป็นร้อยละ 15.9

ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยต่อการรับรู้บบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในประเทศไทย

ตาราง2 สรุปค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม

บทบาทปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ	n	ค่าเฉลี่ย คะแนนต่ำสุด	$\bar{X}$	ค่าเฉลี่ย คะแนนสูงสุด	S
ด้านศาสนาและจริยธรรม	318	1.39	3.11	4.00	.47
ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม	340	1.00	2.40	4.00	.54
ด้านเศรษฐกิจ	337	1.27	2.65	4.00	.57
ด้านสังคม	334	1.00	2.64	3.93	.55
ด้านการเมืองและการปกครอง	325	1.00	2.44	4.00	.60

จากตาราง 2 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างจากอิมามทั่วประเทศ จำนวน 318 คน อยู่ในระดับดี โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 และมีความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) เท่ากับ .47 ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และ ด้านการเมืองและการปกครองอยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40(S = .54) 2.65(S = .57) 2.64(S = .55) และ 2.44 (S = .60) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้บทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในประเทศไทย จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา

ตาราง 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร ภาค

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	ภาค	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและจริยธรรม	เหนือตะวันออกเฉียงเหนือ	8	2.67	.70	5.685**	.001
	กลาง	66	3.05	.44		
	ใต้	240	3.16	.47		
	รวม	318	3.12	.48		

ตาราง 3 (ต่อ)

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	ภาค	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม	เหนือตะวันออกเฉียงเหนือ	9	2.24	.52	1.691	.169
	กลาง	4	2.00	.68		
	ใต้	69	2.49	.57		
	รวม	258	2.39	.53		
		340	2.41	.54		
ด้านเศรษฐกิจ	เหนือตะวันออกเฉียงเหนือ	9	2.50	.66	1.564	.198
	กลาง	3	2.12	.19		
	ใต้	72	2.74	.55		
	รวม	253	2.65	.58		
		337	2.66	.58		
ด้านสังคม	เหนือตะวันออกเฉียงเหนือ	9	2.77	.69	5.342**	.001
	กลาง	3	2.33	.35		
	ใต้	67	2.87	.55		
	รวม	255	2.58	.54		
		334	2.64	.55		
ด้านการเมืองและการปกครอง	เหนือตะวันออกเฉียงเหนือ	9	2.23	.52	3.209*	.023
	กลาง	4	1.58	.48		
	ใต้	69	2.47	.62		
	รวม	243	2.46	.59		
		325	2.44	.60		

** แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ของอิมามในภาคเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.67 (S = .70) อิมามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.53 (S = .44) อิมามในภาคกลาง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.05 (S = .44) และอิมามในภาคใต้ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.16 (S = .47)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของ อิมามในภาคเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.24 (S = .52) อิมามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.00 (S = .68) อิมามในภาคกลาง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ2.49 (S = .57) และอิมามในภาคใต้ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.39 (S = .53)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจของอิมามในภาคเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.50 (S = .66) อิมามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.12 (S = .19) อิมามในภาคกลาง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.74 (S = .55) และ อิมามในภาคใต้ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.65 (S = .58)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคมของ อิมามในภาคเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.77 (S = .69) อิมามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.33 (S = .35) อิมามในภาคกลาง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.87 (S = .55) และ อิมามในภาคใต้ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.58 (S = .54)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครอง ของอิมามในภาคเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.23 (S = .53) อิมามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 1.58 (S = .48) อิมามในภาคกลาง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.47 (S = .62) และ อิมามในภาคใต้ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.46 (S = .59)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริง พบว่า อิมามที่อยู่ในภาคต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม และด้านสังคมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริง ทางด้านการเมืองและการปกครอง ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

และจากการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่า อิมามที่อยู่ในภาคใต้มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมดีกว่า อิมามที่อยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อิมามที่อยู่ในภาคกลางมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมดีกว่า อิมามที่อยู่ในภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อิมามที่อยู่ในภาคกลาง มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคมดีกว่าดีกว่าอิมามที่อยู่ในภาคใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอิมามที่อยู่ในภาคกลาง และภาคใต้มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครองดีกว่า อิมามที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร อายุ

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	อายุ	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและจริยธรรม	30-39ปี	48	3.03	.53	1.449	.229
	40-49ปี	70	3.21	.53		
	50-59ปี	91	3.12	.45		
	60ปีขึ้นไป	108	3.10	.44		
	รวม	317	3.11	.48		
ด้านการศึกษา	30-39ปี	54	2.31	.56	2.325	.075
และวัฒนธรรม	40-49ปี	75	2.54	.53		
	50-59ปี	95	2.36	.53		
	60ปีขึ้นไป	115	2.40	.54		
	รวม	339	2.40	.54		
ด้านเศรษฐกิจ	30-39ปี	53	2.57	.52	3.457*	.017
	40-49ปี	71	2.85	.61		
	50-59ปี	95	2.62	.56		
	60ปีขึ้นไป	117	2.60	.57		
	รวม	336	2.66	.58		
ด้านสังคม	30-39ปี	53	2.52	.50	1.817	.144
	40-49ปี	71	2.71	.63		
	50-59ปี	94	2.60	.50		
	60ปีขึ้นไป	115	2.69	.56		
	รวม	333	2.64	.55		
ด้านการเมืองและ	30-39ปี	53	2.40	.59	1.585	.193
การปกครอง	40-49ปี	69	2.58	.60		
	50-59ปี	92	2.40	.60		
	60ปีขึ้นไป	111	2.41	.61		
	รวม	325	2.44	.60		

* แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมของ อิมามที่มีอายุระหว่าง 30 -39 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.03 (S = .53) อิมามที่อายุระหว่าง 40 - 49 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.21 (S = .53) อิมามที่มีอายุระหว่าง 50 -59 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.12 (S = .45) และ อิมามที่อายุ 60 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.10 (S = .44)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ของอิมามที่มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.31 (S = .56) อิมามที่มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.54 (S = .53) อิมามที่มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.36 (S = .53) และ อิมามที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.40 (S = .54)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจของอิมามที่มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.57 (S = .52) อิมามที่มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.85 (S = .61) อิมามที่มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.62 (S = .56) และ อิมามที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.60 (S = .57)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคมของอิมามที่มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.52 (S = .50) อิมามที่มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.71 (S = .63) อิมามที่มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.60 (S = .50) และ อิมามที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.69 (S = .56)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครอง ของอิมามที่มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.40 (S = .59) อิมามที่มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.58 (S = .60) อิมามที่มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.40 (S = .60) และ อิมามที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.41 (s = .61)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพบว่าอิมามที่มีอายุต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านอื่นพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

และจากการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ พบว่า อิมามที่มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจดีกว่า อิมามที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ อิมามที่มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปีมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจดีกว่า อิมามที่มีอายุระหว่าง 30 -39 ปี อิมามที่มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี และ อิมามที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร สถานภาพสมรส

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	สถานภาพสมรส	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและ	โสด ม่าย หย่า แยก	10	2.91	.40	1.915	.149
จริยธรรม	มีภรรยา 1 คน	300	3.13	.47		
	มีภรรยา 2 คน	8	2.89	.48		
	รวม	318	3.11	.48		
ด้านการศึกษา	โสด ม่าย หย่า แยก	9	2.08	.38	1.669	.190
และวัฒนธรรม	มีภรรยา 1 คน	321	2.41	.54		
	มีภรรยา 2 คน	10	2.43	.74		
	รวม	340	2.40	.54		
ด้านเศรษฐกิจ	โสด ม่าย หย่า แยก	10	2.35	.44	2.190	.114
	มีภรรยา 1 คน	318	2.66	.57		
	มีภรรยา 2 คน	9	2.90	.71		
	รวม	337	2.66	.58		
ด้านสังคม	โสด ม่าย หย่า แยก	10	2.54	.46	.466	.628
	มีภรรยา 1 คน	317	2.65	.55		
	มีภรรยา 2 คน	7	2.49	.63		
	รวม	334	2.64	.55		
ด้านการเมืองและ	โสด ม่าย หย่า แยก	8	2.49	.77	.655	.520
การปกครอง	มีภรรยา 1 คน	311	2.45	.60		
	มีภรรยา 2 คน	6	2.17	.50		
	รวม	325	2.44	.60		

จากตาราง 5 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมของ อิมามที่มีสถานภาพสมรส โสด ม่าย หย่า แยก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.91 (S = .40) อิมามที่มีภรรยา 1 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.13 (S = .47) และ อิมามที่มีภรรยา 2 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.89 (S = .48)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ของอิมามที่มีสถานภาพสมรส โสด ม่าย หย่า แยก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.08 (S = .38) อิมามที่มีภรรยา 1 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.41 (S = .54) และ อิมามที่มีภรรยา 2 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.43 (S = .74)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจ ของอิมามที่มีสถานภาพสมรส โสด ม่าย หย่า แยก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.35 (S = .44) อิมามที่มีภรรยา 1 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.66 (S = .57) และ อิมามที่มีภรรยา 2 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.90 (S - .71)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคม ของอิมามที่มีสถานภาพสมรส โสด ม่าย หย่า แยก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.54 (S = .46) อิมามที่มีภรรยา 1 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.65 (S = .55) และ อิมามที่มีภรรยา 2 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.49 (S = .63)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงด้านการเมืองและการปกครอง ของอิมามที่มีสถานภาพสมรส โสด ม่าย หย่า แยก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.49 (S = .77) อิมามที่มีภรรยา 1 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.45 (S = .60) และ อิมามที่มีภรรยา 2 คน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.17 (S = .50)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า อิมามที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมืองและการปกครอง ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 6 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม จำแนกตามตัวแปร อาชีพ

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	อาชีพ	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและ	เกษตรกร	174	3.16	.46	2.462*	.045
จริยธรรม	ครู	33	3.21	.46		
	รับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ	5	2.92	.88		
	ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว หรือเอกชน	74	3.07	.50		
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	29	2.91	.41		
	รวม	315	3.12	.48		
ด้านการศึกษา	เกษตรกร	185	2.39	.51	.919	.453
และวัฒนธรรม	ครู	33	2.49	.59		
	รับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ	6	2.53	.74		
	ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว หรือเอกชน	82	2.44	.55		
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	31	2.27	.55		
	รวม	337	2.41	.54		

ตาราง 6 (ต่อ)

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	อาชีพ	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านเศรษฐกิจ	เกษตรกร	183	2.65	.58	2.333	.056
	ครู	34	2.83	.47		
	รับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ	6	2.90	.71		
	ค้าขายหรือธีกิจส่วนตัว หรือเอกชน	80	2.66	.59		
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	32	2.43	.58		
	รวม	335	2.65	.58		
ด้านสังคม	เกษตรกร	185	2.62	.54	2.447*	.046
	ครู	33	2.92	.47		
	รับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ	5	2.71	.89		
	ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว หรือเอกชน	80	2.57	.57		
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	30	2.64	.54		
	รวม	333	2.64	.55		
ด้านการเมืองและ	เกษตรกร	178	2.47	.62	2.688*	.031
การปกครอง	ครู	33	2.70	.41		
	รับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ	6	2.35	.55		
	ค้าขายหรือธีกิจส่วนตัว หรือเอกชน	77	2.36	.57		
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	29	2.27	.66		
	รวม	323	2.45	.60		

* แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 6 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมของ อิมามที่มีอาชีพเกษตรกร มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.16 (S = .46) อิมามที่มีอาชีพครู มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.21 (S = .46) อิมามที่มีอาชีพรับราชการ (อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.92 (S = .88) อิมามที่มีอาชีพค้าขาย หรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.07 (S = .50) และอิมามที่มิได้ประกอบอาชีพ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.91 (S =.41)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ของอิมามที่มีอาชีพเกษตรกร มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.39 (S = .51) อิมามที่อาชีพครู มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.49 (S = .59) อิมามที่มีอาชีพรับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.53 (S = .74) อิมามที่มีอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.44 (S = .55) และ อิมามที่มิได้ประกอบอาชีพ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.27 (S = .55)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจของอิมามที่มีอาชีพเกษตรกร มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.65 (S =.58) อิมามที่มีอาชีพครู มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.83 (S = .47) อิมามที่มีอาชีพรับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.90 (S = .71) อิมามที่มีอาชีพค้าขาย หรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.66 (S = .59) และ อิมามที่มิได้ประกอบอาชีพ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.43 (S = .58)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคม ของอิมามที่มีอาชีพเกษตรกร มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.62 (S = .54) อิมามที่มีอาชีพครู มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 (S= .47) อิมามที่มีอาชีพรับราชการ (อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.71 (S = .89) อิมามที่มีอาชีพค้าขาย หรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.57 (S = .57) และ อิมามที่มิได้ประกอบอาชีพ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.64 (S = .54)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครอง ของอิมามที่มีอาชีพเกษตรกร มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.47 (S = .62) อิมามที่มีอาชีพครู มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.70 (S = .41) อิมามที่มีอาชีพรับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.35 (S = .55) อิมามที่มีอาชีพค้าขาย หรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.36 (S = .57) และ อิมามที่มิได้ประกอบอาชีพ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.27 (S = .66)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่าอิมามที่มีอาชีพต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและการปกครองต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และจากการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่า อิมามที่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมดีกว่า อิมามที่มิได้ประกอบอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อิมามที่ประกอบอาชีพครูมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคมดีกว่า อิมามที่ประกอบอาชีพรับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ และ อิมามที่ประกอบอาชีพค้าขาย หรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอิมามที่ประกอบอาชีพครู มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครองดีกว่า อิมามที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ อิมามที่ประกอบอาชีพรับราชการ(อื่นจากครู) หรือรัฐวิสาหกิจ และอิมามที่ประกอบอาชีพค้าขาย หรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 7 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม จำแนกตามตัวแปร วิธีที่ได้เป็นอิมาม

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	วิธีที่ได้เป็นอิมาม	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและจริยธรรม	สืบต่อจากบิดา	11	2.96	.47	5.806**	.001
	ประชาชนเลือก	278	3.15	.47		
	คณะกรรมการเลือก	26	2.81	.37		
	อิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก	2	2.53	.27		
	รวม	317	3.12	.48		
ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม	สืบต่อจากบิดา	12	2.25	.50	2.513	.058
	ประชาชนเลือก	295	2.43	.54		
	คณะกรรมการเลือก	28	2.16	.57		
	อิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก	3	2.45	.87		
	รวม	338	2.40	.54		
ด้านเศรษฐกิจ	สืบต่อจากบิดา	11	2.33	.66	2.804	.040
	ประชาชนเลือก	294	2.67	.57		
	คณะกรรมการเลือก	27	2.47	.50		
	อิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก	3	2.33	.66		
	รวม	335	2.67	.58		
ด้านสังคม	สืบต่อจากบิดา	12	2.57	.53	2.271	.080
	ประชาชนเลือก	292	2.67	.55		
	คณะกรรมการเลือก	26	2.53	.61		
	อิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก	2	1.75	.15		
	รวม	332	2.64	.55		

ตาราง 7 (ต่อ)

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	วิธีที่ได้เป็นอิมาม	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านการเมืองและ	สืบต่อจากบิดา	10	2.29	.41	.614	.607
การปกครอง	ประชาชนเลือก	286	2.46	.59		
	คณะกรรมการเลือก	26	2.33	.81		
	อิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็น					
	ญาติเป็นผู้เลือก	2	2.28	.39		
	รวม	324	2.44	.60		

** แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 7 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ของ อิมามที่ได้เป็นอิมาม เพราะสืบต่อจากบิดา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.96 (S = .47) อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะประชาชนเลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.15 (S = .47) อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะคณะกรรมการเลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.80 (S = .37) และ อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะอิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.53 (S = .27)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ของอิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะสืบต่อจากบิดา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.25 (S = .50) อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะประชาชนเลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.43 (S = .53) อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะคณะกรรมการเลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.16 (S = .57) และ อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะอิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.45 (S = .86)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจ ของอิมามที่ได้เป็นอิมาม เพราะสืบต่อจากบิดา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.33 (S = .66) อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะประชาชนเลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.69 (S = .57) อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะคณะกรรมการเลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.46 (S = .49) และ อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะอิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.33 (S = .65)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคม ของอิมามที่ได้เป็นอิมาม เพราะสืบต่อจากบิดา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.57 (S = .53) อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะประชาชนเลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.67 (S = .55) อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะคณะกรรมการเลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.53 (S = .61) และ อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะอิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 1.7 (S = .15)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า อิมามที่มีวิธีเป็นอิมามต่างกันมีคะแนนเฉลี่ย ทางด้านศาสนาและจริยธรรม ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ คะแนนเฉลี่ยทางด้านเศรษฐกิจ ต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการเปรียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า อิมามที่ได้เป็นอิมาม เพราะประชาชนเลือก มีคะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริง ทางด้านศาสนาและจริยธรรม ดีกว่าอิมามที่คณะกรรมการเลือก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทางด้านเศรษฐกิจมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมกลับปรากฏว่า อิมามที่ประชาชนเลือกมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงดีกว่า อิมามที่ได้เป็นอิมาม เพราะคณะกรรมการเลือก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 8 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร การศึกษาด้านศาสนา

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	การศึกษาทางด้านศาสนา	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและจริยธรรม	ฟัรฺดูอีน	96	2.99	.50	2.713*	.03
	อิบติดาอียะฮฺ(ประถม)	52	3.18	.47		
	มุตะวัซซีเตาะฮฺ(มัธยมต้น)	47	3.11	.48		
	ซานาวี(มัธยมปลาย)	93	3.20	.44		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	26	3.11	.48		
	รวม	314	3.11	.48		
ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม	ฟัรฺดูอีน	102	2.28	.51	2.593*	.036
	อิบติดาอียะฮฺ (ประถม)	61	2.36	.50		
	มุตะวัซซีเตาะฮฺ(มัธยมต้น)	52	2.46	.52		
	ซานาวีมัธยมปลาย)	96	2.50	.56		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	26	2.51	.66		
	รวม	333	2.40	.54		
ด้านเศรษฐกิจ	ฟัรฺดูอีน	103	2.50	.54	3.552**	.007
	อิบติดาอียะฮฺ(ประถม)	60	2.67	.57		
	มุตะวัซซีเตาะฮฺ(มัธยมต้น)	49	2.65	.57		
	ซานาวี(มัธยมปลาย)	94	2.79	.58		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	27	2.77	.63		
	รวม	333	2.66	.58		
ด้านสังคม	ฟัรฺดูอีน	102	2.59	.56	.712	.584
	อิบติดาอียะฮฺ(ประถม)	61	2.61	.58		
	มุตะวัซซีเตาะฮฺ(มัธยมต้น)	50	2.65	.58		
	ซานาวี(มัธยมปลาย)	92	2.69	.52		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	25	2.64	.55		
	รวม	330	2.64	.55		

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	การศึกษาทางด้านศาสนา	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านการเมืองและ	ฟัรฺดูอีน	100	2.25	.60	5.00**	.001
การปกครอง	อิบติดาอียะฮฺ(ประถม)	59	2.44	.68		
	มุตะวัซซีเตาะฮฺ(มัธยมต้น)	46	2.66	.55		
	ซานาวี(มัธยมปลาย)	89	2.51	.58		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	27	2.58	.58		
	รวม	321	2.44	.61		

** แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 8 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมของ อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับฟัรฺดูอีน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.99 (S = .50) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับอิบติดาอียฺ (ประถมศึกษา) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.18 (S = .47) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับมุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.11 (S =.46) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับซานาวี (มัธยมปลาย) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.20 (S = .45) และ อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.11 (S =.48)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของอิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับฟัรฺดูอีน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.28 (S = .51) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับอิบติดาอียฺ (ประถมศึกษา) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.35 (S = .50) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับมุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.46 (S = .52) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับซานาวี (มัธยมปลาย) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.50 (S = .56) และ อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.51 (S = .66)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจของอิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับฟัรฺดูอีน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.50 (S = .54) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับอิบติดาอียฺ (ประถมศึกษา) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.67 (S == .57) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับมุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.65 (S = .57) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับซานาวี (มัธยมปลาย) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.79 (S = .58) และ อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.77 (S = .63)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคม ของอิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับฟัรฺดูอีน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.59 (S = .56) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับอิบติดาอียฺ (ประถมศึกษา) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.61 (S = .58) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับมุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.65 (S = .58) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับซานาวี (มัธยมปลาย) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.69 (S =.52) และ อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.76 (S = .55)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครอง ของอิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับฟัรฺดูอีน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.25 (S = .60) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับอิบติดาอียฺ (ประถมศึกษา) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.44 (S = .68) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับมุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.66 (S = .55) อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับซานาวี (มัธยมปลาย) มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.51 (S = .54) และ อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.58 (S = .58)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพบว่า อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการเมืองและการปกครองต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีคะแนนเฉลี่ยทางด้านศาสนาและจริยธรรม และด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และจากการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่า อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับซานาวี (มัธยมปลาย) มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ ดีกว่าอิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับ ฟัรฺดูอีน และ พบว่า อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนา ระดับอิบติดาอียฺ (ประถมศึกษา) ระดับมุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น) ระดับซานาวี (มัธยมปลาย) และระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครอง ดีกว่า อิมามที่มีการศึกษาด้านศาสนา ระดับฟัรฺดูอีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 9 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร การศึกษาสายสามัญ

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	การศึกษาสายสามัญ	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและจริยธรรม	อ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา	208	3.11	.47	1.75	.15
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	83	3.10	.51		
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	9	2.95	.64		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	13	3.38	.31		
	รวม	313	3.11	.48		
ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม	อ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา	223	2.36	.53	5.271**	.001
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	89	2.51	.53		
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	10	2.14	.60		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	13	2.82	.47		
	รวม	335	2.40	.54		

ตาราง 9 (ต่อ)

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	การศึกษาสายสามัญ	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านเศรษฐกิจ	อ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา	218	2.60	.58	4.344**	.001
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	91	2.75	.52		
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	10	260	.68		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	13	3.12	.52		
	รวม	332	2.66	.57		
ด้านสังคม	อ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา	221	2.63	.56	1.723	.162
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	88	2.66	.53		
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	9	2.52	.53		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	12	2.98	.62		
	รวม	330	2.64	.56		
ด้านการเมืองและ	อ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา	213	2.41	.60	1.808	.146
การปกครอง	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	87	2.52	.59		
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	8	2.24	.54		
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	13	2.70	.71		
	รวม	321	2.45	.60		

** แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 9 พบว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมของ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.11 (S = .47) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.10 (S - .51) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.95 (S = .64) และ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.38 (S = .31)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.36 (S = .47) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่ามีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.51 (S = .53) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.14 (S = .60) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.82 (S = .47)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจของ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.60 (S = .58) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.75 (S = .52) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.60 (S = .68) และ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.12 (S = .53)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคมของ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.63 (S = .56) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.66 (S = .53) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.52 (S = .53) และ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.98 (S = .62)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครองของ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.40 (S = .60) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.52 (S = .57) อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.24 (S = .54) และ อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.70 (S = .71)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริง ทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และจากการเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และ ด้านเศรษฐกิจ ดีกว่า อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจดีกว่า อิมามที่มีความรู้สายสามัญ ระดับ อ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา และอิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 10 การเปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร รายได้

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	รายได้	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและจริยธรรม	ต่ำกว่า 3,000บาทต่อเดือน	155	3.14	.48	.942	.440
	3,001-8,000บาทต่อเดือน	116	3.08	.46		
	8,001-15,000บาทต่อเดือน	25	3.16	.57		
	15,001-20,000บาทต่อเดือน	10	3.26	.42		
	มากกว่า20,001บาทต่อเดือน	9	2.91	.36		
	รวม	315	3.12	.48		

ตาราง 10 (ต่อ)

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	รายได้	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านการศึกษา	ต่ำกว่า 3,000บาทต่อเดือน	161	2.37	.54	.922	.451
และวัฒนธรรม	3,001-8,000บาทต่อเดือน	127	2.41	.54		
	8,001-15,000บาทต่อเดือน	29	2.56	.65		
	15,001-20,000บาทต่อเดือน	10	2.54	.37		
	มากกว่า20,001บาทต่อเดือน	9	2.42	.32		
	รวม	336	2.41	.53		
ด้านเศรษฐกิจ	ต่ำกว่า 3,000บาทต่อเดือน	162	2.61	.58	1.149	.333
	3,001-8,000บาทต่อเดือน	123	2.68	.56		
	8,001-15,000บาทต่อเดือน	29	2.81	.64		
	15,001-20,000บาทต่อเดือน	11	2.79	.60		
	มากกว่า20,001บาทต่อเดือน	9	2.47	.34		
	รวม	334	2.66	.58		
ด้านสังคม	ต่ำกว่า 3,000บาทต่อเดือน	159	2.61	.56	.398	.810
	3,001-8,000บาทต่อเดือน	126	2.64	.53		
	8,001-15,000บาทต่อเดือน	27	2.69	.62		
	15,001-20,000บาทต่อเดือน	10	2.76	.60		
	มากกว่า20,001บาทต่อเดือน	9	2.79	.34		
	รวม	331	2.64	.55		
ด้านการเมืองและ	ต่ำกว่า 3,000บาทต่อเดือน	53	2.46	.59	.470	.757
การปกครอง	3,001-8,000บาทต่อเดือน	121	2.46	.62		
	8,001-15,000บาทต่อเดือน	27	2.41	.63		
	15,001-20,000บาทต่อเดือน	11	2.35	.69		
	มากกว่า20,001บาทต่อเดือน	9	2.20	.48		
	รวม	321	2.44	.60		

จากตาราง 10 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมของอิมามผู้มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.14 (S = .48) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 3,001 - 8,000 บาทต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.08 (S = .46) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 8,001 - 15,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.16 (S = .57) และอิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.26 (S = .42) และ อิมามที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.91 (S = .36)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ของอิมามผู้มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.37 (S = .54) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 3,001 - 8,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.41 (S = .54) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 8,001 - 15,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.56 (S = .65) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 15,001 - 20,000บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.54 (S = .37) และ อิมามที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.42 (S = .32)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจของอิมามผู้มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.61 (S = .58) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 3,001 - 8,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.68 (S = .56) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 8,001 - 15,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.81 (S = .64) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 15,001 - 20,000บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.79 (S = .60) และอิมามที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.47 (S = .34)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคม ของอิมามผู้มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.61 (S = .56) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 3,001 - 8,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.64 (S = .53) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 8,001 - 15,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.69 (S = .62) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.76 (S = .60) และ อิมามที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.79 (S = .34)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครอง ของอิมามผู้มีรายได้ ต่ำกว่า 3,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.46 (S = .59) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 3,001 - 8,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.46 (S = .62) อิมามที่มีรายได้ระหว่าง 8,001 - 15,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.41 (S = .63) อิมามที่มีรายได้ ระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท ต่อเดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.35 (S = .42) และอิมามที่มีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.20 (S = .48)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า อิมามที่มีรายได้ต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองและการปกครอง ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 11 เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปร ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่

บทบาทที่ปฏิบัติจริง	ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่	n	$\bar{X}$	S	F	P
ด้านศาสนาและ	1- 5 ปี	98	2.06	.48	1.137	.334
จริยธรรม	6 - 10 ปี	71	3.19	.50		
	11 - 15 ปี	48	3.15	.47		
	16 ปีขึ้นไป	99	3.12	.45		
	รวม	316	3.12	.48		
ด้านการศึกษาและ	1- 5 ปี	106	2.29	.50	2.782*	.041
วัฒนธรรม	6 - 10 ปี	77	2.45	.51		
	11 - 15 ปี	55	2.53	.56		
	16 ปีขึ้นไป	100	2.42	.57		
	รวม	338	2.40	.54		
ด้านเศรษฐกิจ	1- 5 ปี	105	2.60	.51	2.167	.092
	6 - 10 ปี	74	2.78	.54		
	11 - 15 ปี	54	2.71	.65		
	16 ปีขึ้นไป	103	2.59	.61		
	รวม	336	2.65	.58		
ด้านสังคม	1- 5 ปี	105	2.58	.55	.938	.42 3
	6 - 10 ปี	74	2.64	.50		
	11 - 15 ปี	50	2.67	.58		
	16 ปีขึ้นไป	104	2.70	.58		
	รวม	333	2.64	.55		
ด้านการเมืองและ	1- 5 ปี	102	2.38	.57	1.666	.174
การปกครอง	6 - 10 ปี	73	2.46	.58		
	11 - 15 ปี	51	2.37	.66		
	16 ปีขึ้นไป	97	2.55	.61		
	รวม	323	2.44	.60		

* แทนระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 11 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ของอิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 1 - 5 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.06 (S = .48) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 6 - 10 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.19 (S = .50) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานใน

หน้าที่ 11 - 15 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.15 (S = .47) และ อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 16 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.12 (S = .45)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของ อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 1 - 5 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.29 (S = .50) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 6 - 10 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.45 (S = .51) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 11 - 15 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.53 (S = .56) และ อิมามที่ระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 16 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.42 (S = .57)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจของ อิมามมีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 1 - 5 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.60 (S = .51) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 6 - 10 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.78 (S = .54) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 11 - 15 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.71 (S = .65) และ อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 16 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.59 (S = .61)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคม ของอิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 1 - 5 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.58 (S = .55) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 6 - 10 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.64 (S = .50) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 11 - 15 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.67 (S = .58) และ อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 16 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.70 (S = .58)

บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครอง ของอิมามมีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 1 - 5 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.38 (S = .57) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 6 - 10 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.46 (S = .58) อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 11 - 15 ปี มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.37 (S = .66) และ อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 16 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.55 (S = .61)

จากการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนทางด้านอื่นๆพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

และจากการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่า อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ 11 - 15 ปี มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมดีกว่า อิมามที่มีระยะปฏิบัติงานในหน้าที่ 1 - 5 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐาน และวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม จำแนกตาม ภาค อายุ สถานภาพการสมรส อาชีพ วิธีได้เป็นอิมาม ระดับการศึกษาสายศาสนา ระดับการศึกษาสายสามัญ รายได้ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน

สมมุติฐานการวิจัย

1. อิมามที่อยู่ในภาคต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
2. อิมามที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
3. อิมามที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
4. อิมามที่มีอาชีพต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพของชีวิตของมุสลิมต่างกัน
5. อิมามที่มีวิธีได้เป็นอิมามต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
6. อิมามที่มีการศึกษาด้านศาสนาต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
7. อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
8. อิมามที่มีรายได้ต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน
9. อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นอิมาม (ผู้นำชุมชนมุสลิม หรือประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด) จำนวน 355 คน โดยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของยามาเน่ (Yamane') และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จากอิมามทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ส่งไป-กลับทางไปรษณีย์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนน้อยผู้วิจัยตามเก็บเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของอิมาม โดย หาค่าแจกแจงความถี่ และ ค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง
2. หาค่าเฉลี่ยของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ตามตัวแปรที่ศึกษา โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบหนึ่งตัวประกอบ (One-way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้วิเคราะห์ความแตกต่างโดยวิธี นิวแมน-คูลส์ (New man-Keuls) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของอิมาม

พบว่า อิมาม

1.1 อยู่ในภาคใต้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.8 รองลงมาเป็นภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 20.6

1.2 อายุ 60 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.2 รองลงมามีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.7

1.3 มีภรรยา 1 คน จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.4 รองลงมาโสด ม่าย หย่า แยก และมีภรรยา 2 คน มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 2.8

1.4 ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.8 รองลงมาประกอบอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 24.4

1.5 ส่วนใหญ่ได้เป็นอิมามเพราะประชาชนเลือก คิดเป็นร้อยละ 87.8 รองลงมา คณะกรรมการเลือก คิดเป็นร้อยละ 7.9

1.6 มีการศึกษาด้านศาสนา ระดับชั้นฟัรฺดูอีนเป็นส่วนใญ่ คิดเป็นร้อยละ 30.8 รองลงมาจบชั้นซานาวี(มัธยมปลาย) คิดเป็นร้อยละ 27.9

1.7 มีการศึกษาสายสามัญ ระดับอ่านออกเขียนได้ - ประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 66.6 รองลงมาจบ ระดับมัธยมศึกษา หรือ เทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 26.9

1.8 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.6 รองลงมามีรายได้ 3.001 - 8,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.5

1.9 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาปฏิบัติงาน 1 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.7 รองลงมาปฏิบัติงานตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 30.3

2. สรุปค่าเฉลี่ยบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมาม

พบว่า

2.1 อิมามมีบทบาทที่ปฏิบัติจริง ทางด้านศาสนาและจริยธรรม อยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11

2.2 อิมามมีบทบาทที่ปฏิบัติจริง ทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและการปกครองอยู่ในระดับพอใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 2.65 2.64 และ 2.44 ตามลำดับ

3. วิเคราะห์ข้อมูลตามสมมุติฐาน

พบว่า

3.1 อิมามที่อยู่ในภาคต่างกัน มีการปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม และด้านสังคมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครองต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 1 ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า

- อิมามที่อยู่ในภาคใต้มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมดีกว่าอิมามที่อยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- อิมามที่อยู่ในภาคกลางมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมดีกว่าอิมามที่อยู่ในภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- อิมามที่อยู่ในภาคกลางมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคมดีกว่าอิมามที่อยู่ในภาคใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- อิมามที่อยู่ในภาคกลางและภาคใต้มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครองดีกว่าอิมามที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 อิมามที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริง ทางด้านเศรษฐกิจต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 2 ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงด้านอื่นๆ ไม่พบว่ามีความแตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า

- อิมามที่มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจดีกว่าอิมามที่มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี อายุระหว่าง 50 - 59 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 อิมามที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและการปกครอง ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 3

3.4 อิมามที่มีอาชีพต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองและการปกครองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 4 และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า

- อิมามที่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมดีกว่า อิมามที่มิได้ประกอบอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- อิมามที่ประกอบอาชีพครู มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านสังคมดีกว่าอิมามที่มิได้ประกอบอาชีพ และอิมามที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัวหรือทำงานเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- อิมามที่ประกอบอาชีพครู มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครองดีกว่า อิมามที่มิได้ประกอบอาชีพ อิมามที่มีอาชีพเกษตรกร และ อิมามที่ประกอบอาชีพค้าขาย หรือธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.5 อิมามที่มีวิธีได้เป็นอิมามต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านเศรษฐกิจต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 5 และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า

- อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะประชาชนเลือกมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรมดีกว่าอิมามที่คณะกรรมการเลือก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทางด้านเศรษฐกิจดีกว่าอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
- และพบเพิ่มเติมว่า อิมามที่ได้เป็นอิมามเพราะประชาชนเลือก มีการปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมดีกว่าอิมามที่คณะกรรมการเลือก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.6 อิมามที่มีการศึกษาด้านศาสนาต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองและการปกครองต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความแตกต่างกันทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 6 และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า

- อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับซานาวี (มัธยมปลาย) มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และ ด้านเศรษฐกิจดีกว่า อิมามที่จบการศึกษาระดับฟัรฺดูอีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับอิบติดาอียฺ (ประถมศึกษา) ระดับมุตะวัซซีเตาะฮฺ (มัธยมต้น) ระดับซานาวี (มัธยมปลาย) และ ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการเมืองและการปกครองดีกว่า อิมามที่จบการศึกษาด้านศาสนาระดับฟัรฺดูอีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.7 อิมามที่จบการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 7 และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า

- อิมามทีมีการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษา หรือ เทียบเท่า มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และ ทางด้านเศรษฐกิจดีกว่า อิมามที่มีการศึกษาระดับอ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
- อิมามที่มีการศึกษาสายสามัญ ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านเศรษฐกิจดีกว่า อิมามที่มีการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือ เทียบเท่า และ อิมามที่มีการศึกษาระดับอ่านออกเขียนได้-ประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.8 อิมามที่มีรายได้ต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองและการปกครองไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 8

3.9 อิมามที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างกัน มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐาน ข้อที่ 9 และ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า

■ อิมามที่มีระยะปฏิบัติงานในหน้าที่ 11 - 15 ปีมี บทบาทที่ปฏิบัติจริงทางด้านการการศึกษาและวัฒนธรรม ดีกว่าอิมามที่มีระยะปฏิบัติงานในหน้าที่ 1 - 5 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

เนื่องจากยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอิมามตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ที่มีกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรชัดเจน ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผล โดยอ้างเหตุผลจากความคาดหวังของอิมามที่จะทำหรือไม่ทำในอนาคต และปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะที่อิมามตอบแบบสอบถามมา จากข้อมูลส่วนตัวของอิมาม และความเป็นจริงที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหามากกว่า ดังนี้

1. ภาพรวม

จากการศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในประเทศไทย พบว่า

1.1 อิมามมีการปฏิบัติทางด้านศาสนาและจริยธรรมอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 อาจเป็นเพราะว่าอิมามทุกคนมีการศึกษาด้านศาสนาอย่างน้อยที่สุด ระดับฟัรฺดูอีน รู้หน้าที่เกี่ยวกับหลักปฏิบัติพื้นฐานของศาสนาอิสลามดี แต่เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์คะแนน (เกณฑ์คะแนน ระดับ ดี อยู่ระหว่าง 3.00 - 4.00) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติทางด้านศาสนาและจริยธรรม เพียง 3.11 ถือว่าเป็นคะแนนระดับดี ที่ค่อนข้างต่ำ อาจได้คำตอบจากการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของอิมาม และจากการที่อิมาม แสดงความคาดหวังว่าจะทำหรือไม่ทำในอนาคต และปัญหาอุปสรรคประกอบคือ อิมามส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีโรคประจำตัว บ้านไกลมัสยิด ต้องไปประกอบอาชีพที่จังหวัดอื่น ประชาชนยากจน ประชาชนอยู่กระจัดกระจาย ฯลฯ ตัวอย่างเช่น

ในคำถามข้อ 1.ที่ว่า - ท่านนำละหมาดฟัรฺดู วันละ 5 เวลาที่มัสยิด มีผู้ไม่แสดงความคาดหวังเนื่องจากอาจพอใจในการปฏิบัติของตนแล้ว คิดเป็นร้อยละ 55.9 แต่มี

จำนวนมากรองลงมาตอบว่า ควรปฏิบัติแต่ขาดคน คิดเป็นร้อยละ 28.5 ควรปฏิบัติแต่ขาดความรู้ คิดเป็นร้อยละ 7.6 ควรปฏิบัติแต่ขาดเงิน หรือสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 7.6 ไม่คิดที่จะปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 0.3

ปัญหาอุปสรรคและเหตุผลที่ รวบรวมได้ คือ ต้องไปทำงานจังหวัดอื่น (อิมามจำเป็นต้องประกอบอาชีพ หรืออาจเป็นเพราะอิมามกำลังอยู่ในระยะสร้างตัวซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า อิมามที่มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี มีบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมทางด้านเศรษฐกิจ ดีน้อยกว่าอิมามที่มีอายุ 40-49 ปี) บ้านไกล มีผู้ทำหน้าที่แทนหลายคน มีอิมามประจำเวลาผลัดกันทำหน้าที่ สัปปุรุษอยู่กระจัดกระจาย เป็นกลุ่มเล็กๆท่ามกลางศาสนิกชนอื่น อิมามเป็นนิ่วและเบาหวาน (ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่าอิมามส่วนใหญ่อายุ 60 ปีขึ้นไป และเบาหวานเป็นโรคของผู้สูงอายุ) ประชาชนไม่มาละหมาด และ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ เป็นต้น

หรือจากคำถามข้อ7. ที่ว่า - ท่านได้ให้มัสยิดเป็นสถานที่สอนอัล-กุรฺอานและศาสนาแก่เยาวชน มีผู้ไม่แสดงความคาดหวัง (อาจเป็นเพราะพอใจในการปฏิบัติของตนแล้ว) คิดเป็นร้อยละ 60.7 รองลงมา ตอบว่าควรปฏิบัติแต่ขาดเงิน หรือสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 17.5 ควรปฏิบัติแต่ขาดคน คิดเป็นร้อยละ 15.2 ควรปฏิบัติแต่ขาดความรู้ คิดเป็นร้อยละ 5.7 ไม่คิดที่จะปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 0.6

ปัญหาอุปสรรค คือ ประชาชนไม่ให้ความสนใจ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ เคยเปิดสอนแล้วต้องหยุดไปเพราะไม่มีเงิน เด็กและเยาวชนไปเรียนตามบ้านเวลากลางคืน มีโรงเรียนแล้ว ครูไม่ค่อยได้สอน เปิดสอนตามบ้านผู้มีความรู้แล้ว มุสลิมอยู่ไกลคนละตำบล มุสลิมอยู่กระจัดกระจาย สอนเฉพาะศาสนา เป็นต้น

และเมื่อคิดคะแนนเฉลี่ยของความคาดหวังจากคำถามทุกข้อคำถาม (18 ข้อ) ในเรื่องศาสนาและจริยธรรม จากผู้ที่แสดงความคาดหวัง จำนวนประมาณ (ไม่อาจบอกจำนวนแน่นอนได้เนื่องจากมีผู้ตอบไม่เท่ากันทุกข้อ) ร้อยละ 40 ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ประมาณ 142 คน พบว่า มีผู้คาดหวังว่าควรปฏิบัติแต่ขาดความรู้ คิดเป็นร้อยละ 69.2 ควรปฏิบัติแต่ขาดคน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ควรปฏิบัติแต่ขาดเงิน หรือสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 12.4 ไม่คิดจะปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 3.9

1.2 อิมามมีการปฏิบัติจริงทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและการปกครอง อยู่ในระดับพอใช้ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.40 2.65 2.64 และ 2.44 ตามลำดับ (เกณฑ์คะแนนพอใช้ อยู่ระหว่าง 2.00 - 2.99) ซึ่ง อิมามต้องได้รับความช่วยเหลือ จากผู้ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเมื่อคิดคะแนนเฉลี่ยจากความคาดหวังของอิมาม(ผู้ที่บอกความคาดหวังมา ประมาณร้อยละ 40 ของกลุ่มตัวอย่างคือประมาณ 142 คน) ที่ต้องการจะปฏิบัติในอนาคต มีโดยสรุปดังนี้

ทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม พบว่า อิมามเห็นว่าควรปฏิบัติ แต่ขาดความรู้ คิดเป็นร้อยละ 63.6 ควรปฏิบัติแต่ขาดคน คิดเป็นร้อยละ 19.2 ควรปฏิบัติแต่ขาดเงินหรือสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 14.3 ไม่คิดจะปฏิบัติหรือคิดว่าไม่ใช่หน้าที่อิมาม คิดเป็นร้อยละ 2.9 และเหตุที่อิมามยังไม่ได้ปฏิบัติในขณะนี้ สามารถรวบรวมปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้

เด็กก่อนวัยเรียนมีน้อย มีศูนย์ กศน.อยู่ไม่ไกลกัน รัฐทำให้แล้ว ในหมู่บ้านไม่มีใครเรียนต่อสายสามัญ เคยติดต่อทางราชการแต่ไม่ได้ผล สถานที่ไม่เหมาะสม ในหมู่บ้านมี 2 จุด และประชาชนต่างฝ่ายต่างไม่ร่วมมือกัน ตำราไม่พร้อม บ้านมุสลิมอยู่กระจัดกระจาย ไม่มีคนช่วย สัปปุรุษไม่ให้ความร่วมมือ ประชาชนไม่ปฏิบัติตามมุสลิมะฮฺไม่เห็นความสำคัญของการคลุมฮิญาบ อิมามมีโรคประจำคัว อิมามกำลังเรียน กศน.

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า อิมามเห็นว่าควรปฏิบัติแต่ขาดความรู้ คิดเป็นร้อยละร้อยละ 68.6 ควรปฏิบัติแต่ขาดคน คิดเป็นร้อยละร้อยละ 13.5 ควรปฏิบัติแต่ขาดเงินหรือสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 13.5 ไม่คิดจะปฏิบัติหรือคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของอิมาม คิดเป็นร้อยละ 4.3 และเหตุผลที่อิมามยังไม่ได้ปฏิบัติในขณะนี้ สามารถรวบรวมปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้คือ

เรื่องการอบรมอาชีพเป็นเรื่องของอบต. มัสยิดคือมัสยิด (ไม่ใช่ที่อบรมอาชีพ) สัปปุรุษจัดซะกาตกันเอง ประชาชนมีรายได้น้อย(ไม่มีเงินซะกาต) ส่งผู้เดือดร้อนให้กรรมการจังหวัด มัสยิดยากจนที่สุดในจังหวัด ซะกาตมีน้อย ไม่ได้ช่วยเหลือผู้ขัดสน เพราะต้องนำเงินจำนวนน้อยบำรุงมัสยิด ฯ (สรุปคือประชาชนยากจนและยังไม่ได้ตั้งบัยตุลมาลหรือกองทุนซะกาต) ได้ปลูกฝังเรื่องการประหยัด การประหยัดเป็นเรื่องของครอบครัว เรื่องการไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบไม่ใช่หน้าที่ของอิมาม เป็นหน้าที่ของทางราชการ ราชการต้องเข้ามาดูแล ประชาชนยังไม่ยอมรับเรื่องการให้แต่งงานที่มัสยิดและการแต่งงานโดยประหยัด อิมามเห็นว่า การแต่งงานเป็นสิทธิ ส่วนบุคคล ส่วนมากทำ ตามฐานะ ประชาชนยังติดค่านิยมเห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง ในหมู่บ้านไม่ค่อยมีการพนัน ผู้ใหญ่เอาดีทางนกเขาชวาเสียง ห้ามการพนันยากเพราะรัฐอนุญาตให้เล่นได้ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ มุสลิมตั้งบ่อนเองไม่รู้จะแก้อย่างไร ไม่มีการเล่นการพนันในชุมชน ประชาชนไม่นิยมเล่นการพนัน เป็นต้น

ด้านสังคม พบว่า อิมามเห็นว่าควรปฏิบัติ แต่ขาดความรู้ คิดเป็นร้อยละ 68.4 ควรปฏิบัติแต่ขาดคน คิดเป็นร้อยละ 14.6 ควรปฏิบัติแต่ขาดเงิน หรือสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 14.2 ไม่คิดจะปฏิบัติ หรือคิดว่าไม่ใช่หน้าที่อิมาม คิดเป็นร้อยละ 2.8 และเหตุที่อิมามยังไม่ได้ปฏิบัติในขณะนี้นั้น สามารถรวบรวมปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้

มีกองทุนต้านภัยยาเสพย์ติดและได้ส่งเด็กติดยาไปศูนย์ยะลา 18 คน/ปี มุสลิมขายยาบ้าเอง และมีอิทธิพล เรื่องทางด้านสุขภาพเป็นเรื่องของ อสม.ไม่ใช่เรื่องของอิมาม มี

อสร.หลายท่านรับผิดชอบอยู่ ไม่เคยขอความร่วมมือจากรัฐเพราะขั้นตอนยุ่งยาก ที่มัสยิดไม่มีของใช้ให้ยืม ไม่มีที่พักสำหรับคนเดินทาง อิมามสุขภาพไม่ดีจึง ไม่สามารถให้บริการชุมชนได้

ด้านการเมืองและการปกครอง พบว่า อิมามเห็นว่าควรปฏิบัติแต่ขาดความรู้ คิดเป็นร้อยละ 73.1 ควรจะปฏิบัติแต่ขาดคน คิดเป็นร้อยละ 14.0 ควรปฏิบัติแต่ขาดเงินหรือสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 9.3 ไม่คิดที่จะปฏิบัติ หรือคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของอิมาม คิดเป็นร้อยละ 3.6 และเหตุที่อิมามยังไม่ได้ปฏิบัติในขณะนี้นั้น สามารถรวบรวมปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้

การตัดสินกรณีพิพาทหรือเรื่องมรดกทำที่บ้านอิมาม มีผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบแล้ว สัปปุรุษมีน้อย ไม่เคยมีใครใช้บริการ นักการเมืองไทยสกปรกเกินไปที่จะให้มาหาเสียงที่มัสยิด ถ้าให้มาหาเสียง จะทำให้เกิด ปัญหาขัดแย้งตามมา การเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ ไม่ควรให้เข้ามาในมัสยิด นักการเมืองดีแต่พูด ให้ใช้ลานมัสยิด มาเป็นประจำ ถ้ามาทีเดียวกันทุกพรรคจึงให้มา จะได้ไม่ใส่ร้ายฝ่ายอื่นลับหลัง ไม่เคยมีเรื่องต้องร้องทุกข์ที่มัสญิด แค่จะเคลื่อนไหว เจ้าหน้าที่ในหมู่บ้านก็โกรธแล้ว ให้ อบต.จัดการถ้ามีเรื่องจะไปที่อำเภอ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องต่างประเทศจึงไม่ให้ชุมนุมที่มัสยิด ไม่เคยมีเรื่องต้องชุมนุม ให้ร้องทุกข์ต่ออัลลอฮฺ ส่วนการเลือกตั้งส่วนใหญ่ใช้ที่โรงเรียนเพราะมีครูเป็นกรรมการ กรรมการมัสยิดไม่ค่อยได้มีการประชุม กรรมการฯต้องประกอบอาชีพ ไม่มีเวลา ราชการไม่สนใจความเดือดร้อนของประชาชน ถ้าอิมามจัดการร้องเรียนหรือขอความเป็นธรรม ผู้ใหญ่บ้านก็โกรธ เป็นต้น

2. **ตามสมมุติฐาน**

2.1 ผลของการวิจัยที่พบว่า อิมามในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงเกือบทุกด้าน น้อยกว่าอิมามในภาคกลางและภาคใต้ เนื่องจากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีมุสลิมน้อย และแม้ว่าจะมีมัสยิดเพียง ร้อยละ 0.89 และ 0.35 ของมัสยิดทั่วประเทศ ก็ ไม่ได้หมายความว่า จะมีประชาชนหรือสัปปุรุษของแต่ละมัสยิดจะมีจำนวนเท่าๆกับสัปปุรุษของมัสยิดในภาคกลาง หรือภาคใต้ บางมัสยิดอาจมีสัปปุรุษ ไม่ถึง 10 หลังคาเรือน และอาจอยู่กระจัดกระจาย หรืออยู่ท่ามกลางศาสนิกชนอื่น ไม่อาจทำกิจกรรมบางอย่าง เช่นรายการเสียงตามสาย ฯลฯ และการที่มีมุสลิมจำนวนน้อย ทำให้ขาดตัวเลือก ขาดโอกาสที่จะได้อิมามที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านศาสนาหรือทางด้านวิชาชีพ และอาจได้เพียงอิมามที่มีความรู้มากกว่าคนอื่นนิดหน่อย ไม่สามารถอบรมสั่งสอนสัปปุรุษได้ หรืออาจไม่รู้ว่าบทบาทและหน้าที่ของอิมามมีแค่ไหน อย่างไร ฯลฯ ขาดโอกาสที่จะได้กรรมการมัสยิดทีมีคุณภาพ จำนวน

มากพอที่จะร่วมกันทำงาน ขาดสัปปุรุษที่จะเป็นกำลังสำคัญ ขาดเงินซะกาตที่จะช่วยสนับสนุนกิจการของชุมชน ฯลฯ จึงทำให้อิมามมีผลงานน้อย

2.2 เรื่องอื่นๆที่สอดคล้องกับสมมุติฐานนั้น เป็นไปตามสภาพของความเป็นจริง ของชีวิต เช่นผู้สูงอายุย่อมทำงานไม่ดีเท่าผู้ที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ ผู้มีความรู้ด้านศาสนาหรือมีความรู้สายสามัญสูงกว่า ย่อมมีวิธีการหรือลู่ทางในการทำงานดีกว่าผู้มีความรู้น้อย ผู้มีประสบการณ์มากกว่า หรือมีอาชีพที่คนเคารพนับถือหรือมีวงชีวิตกว้างกว่าก็มีโอกาสปฏิบัติงานได้ง่ายกว่าหรือมีลู่ทางหรือมีวิธีดึงผู้คนมาช่วยงานมากกว่า หรือทำงานได้ง่ายกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่นสำนักจุฬาราชมนตรี หรือกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอิสลามแห่งประเทศไทย หรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการอบรมหรือให้ความรู้แก่อิมามด้วยวิธีการศึกษาผู้ใหญ่ เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของอิมาม วิธีการพัฒนาชุมชน หรือวิธีการทำงานกับประชาชนฯ หรือจัดทำคู่มืออิมาม(ตามหลักการศาสนา) เพื่อให้อิมามได้ทำหน้าที่ตามที่อิสลามกำหนดไอย่างครบถ้วน
2. ผู้รู้ด้านศาสนาอิสลาม ควรให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของอิมามผ่านทางสื่อต่างๆให้มากและเน้นเช่นเดียวกับที่ให้ความรู้แก่สตรี ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะอิมามส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสนใจกิจการทางโลก และตามไม่ทันโลก ทั้งๆที่อิสลามไม่มีระบบนักบวช (สังเกตได้จากการแสดงความคิดเห็น ของอิมาม)
3. อิมามเองต้องพยายามศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อันยิ่งใหญ่ของตนให้ครบถ้วน หากไม่สามารถแก้ไข หรือทำไม่ได้ เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพหรือวัยที่สูงขึ้น ควรมีการเกษียณตนเอง ดีกว่าแบกภาระยิ่งใหญ่ ไปฟ้องตนเองต่ออัลลอฮฺในวันกิยามะฮฺ
4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรตามไปดู และทำวิจัยเพื่อหาข้อมูลว่าโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หรือปอเนาะต่างๆ ได้เตรียมคนให้เป็นอิมามหรือไม่ ? อย่างไร ?
5. จากการศึกษาพบว่าอิมามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับฟัรฺดูอีน และระดับซานาวี แสดงว่าอิมามส่วนใหญ่จบการศึกษาภายในประเทศ ดังนั้นโรงเรียนต่างๆควรปรับปรุงหลักสูตร วิธีการสอนของครู และจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อฝึกให้นักเรียนมีความคิดริเริ่ม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีจิตใจที่จะทำงานเพื่อพัฒนาสังคม ฯลฯ เพราะภาวะผู้นำ หรือการเป็นผู้นำนั้นไม่ได้เกิดจากพรสวรรค์ หรือความสามารถพิเศษของแต่ละคน หรือเกิดได้เองตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการได้รับการฝึกฝน หรือ ฝึกปฏิบัติตามครรลองของมัน เพื่อโรงเรียนจะได้ผลิตอิมามที่มีคุณภาพให้แก่สังคม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ **ทะเบียนมัสยิดในประเทศไทย พ.ศ. 2535** พิมพ์ครั้งที่1 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์การศาสนา พ.ศ. 2536

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ โดยวินัย สะมะอุน **คู่มือการบริหารมัสยิดและชุมชน** กรุงเทพฯ โรงพิมพ์การศาสนา พ.ศ. 2539

กระทรวงสาธารณสุข **แผนพัฒนาการสาธารสุขในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) สาขาการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพและการพึ่งตนเองทางด้านสาธารณสุข พ.ศ. 2540** นนทบุรี อัดสำเนา

กิติมา อมรทัต และ จรัญ มะลูลีม **บทนำแห่งอิสลาม** แปลจากมุฮัมมัด ฮะมีดุลลอฮฺ กรุงเทพฯ ไม่บอกโรงพิมพ์และพ.ศ. ที่พิมพ์

กิติมา อมรทัต อุ่น หมั่นทวี และ จรัล มะลูลีม **ศาสดามุฮัมมัด มหาบุรุษแห่งอิสลาม** ภาค1 และ ภาค 2 แปลจากหะยาต มุฮัมมัด ซึ่ ง แปล เป็นภาษาอังกฤษซึ่ อ LIFE OF MUHUMMAD โดยอิสมาอีล อัล-ฟารูกี พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์อิสลามิคอะเคเดมี พ.ศ. 2539

กุสุมา หะซะนี **มุฮัมมัด ศาสดาองค์สุดท้ายแห่งศาสนาอิสลาม** แปลและเรียบเรียงจาก MUHUMMAD : The prophet of Islam กรุงเทพฯ จัดพิมพ์โดย ส. วงศ์เสงี่ยม พ.ศ. 2508

ชะกีบ อัรฺสะลาน **ความตกต่ำของเราและสาเหตุ (OUR DECLINE AND ITS CAUSE)** กรุงเทพฯ พิมพ์โดยสมาคมญัมอียะตุลอิสลาม พ.ศ. 2527

ชินรัตน์ สมสืบ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท โครงการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พิมพ์ครั้งที่ 1 นนทบุรี โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2539

ชูศรี วงศ์รัตนะ **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย** พิพ์ครั้งที่ 7 ฉบับปรับปรุง กรุงเทพฯ เทพนิรมิตการพิมพ์ พ.ศ. 2541

ณรงค์ศักดิ์ ตะละภัฏ และคณะ **การพัฒนาคุณภาพชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร พ.ศ. 25259

ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ **ความหมายของอัล-กุรฺอาน** เล่ม 1,2และ3 พิมพ์ครั้งที 1 กรุงเทพ ฯ วุฒิกรการพิมพ์ พ.ศ. 2512

ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ **สีเราะตุนนบี : มหาบุรุษของโลก** ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์อักษรสมัย พ.ศ. 2521

ทิตยา สุวรรณชฏ **สังคมวิทยา** กรุงเทพฯ โรงพิมพ์คุรุสภา พ.ศ. 2527

บรรจง บินกาซัน **ระบอบชีวิตอิสลาม** แปลจาก Islamic Way of Life by Abul Ala Maududi กรุงเทพฯ จัดพิมพ์โดยชมรมนักศึกษามุสลิม มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2525

ประทีป จินงี่ รายงานการวิจัย เรื่อง **ผลการเตือนตนเองต่อการรับรู้ความสามารถของตน ที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่ได้รับมอบหมาย ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ** กรุงเทพฯ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พ.ศ. 2539

ประมวล ตันยะ **บทบาทที่เป็นจริงและที่คาดหวังของหัวหน้าคณะวิชาในวิทยาลัยครู** กรุงเทพฯ ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร พ.ศ. 2530 อัดสำเนา

ฟัฏลฺ อะหฺมัด **มุฮัมมัด ศาสดาแห่งอิสลาม** แปลและเรียบเรียงโดย "มันตา" กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์อัล-ญิฮาด พ.ศ. 2526

_____ **อัตชีวประวัติหุซัยน์ หลานของท่านศาสดา** แปลและเรียบเรียงโดยบรรจง บินกาซัน กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์อัล-ญิฮาด พ.ศ. 2524

_____ **อุมัรฺ คอลีฟะฮฺที่สองแห่งอาณาจักรอิสลาม** แปลและเรียบเรียงโดย มนัส วงศ์เสงี่ยม กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม พ.ศ. 2504

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ **มนุษย์กับสังคม** พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรเศาสตร์ พ.ศ. 2541

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช **เอกสารการสอนชุดวิชาประชากรกับสาธารณสุข** หน่วยที่ 9 - 15 พิมพ์ครั้งที่ 9 นนทบุรี โรงพิมพ์มหาวิยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2538

_____ "การรับรู้ " โดยสมร ทองดี **เอกสารการสอนชุดวิชา มนุษย์กับสังคม** ฉบับปรับปรุง หน่วยที่ 1 - 7 พิมพ์ครั้งที่ 2 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2539

มัรฺวาน สะมะอุน "ท่านนบีกับการปกครอง " **หนังสืออนุสรณ์งานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย** กรุงเทพฯ ฮิจญเราะฮฺศักราช 1410 พ.ศ. 2533

มานี ชูไทย **วิชาการสุขศึกษา** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล พ.ศ. 2523

_____ รายงานการวิจัยเรื่อง **หลักการอิสลามที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพและการสาธารณสุข** กรุงเทพฯ ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา พ.ศ. 2534 อัดสำเนา

มุนีร มูหะหมัด **ชีวประวัตินบีมุฮัมมัด ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม** กรุงเทพฯ จัดพิมพ์โดยชมรมศิษย์เก่าศาสนวิทยา พ.ศ. 2538

มุนีเราะฮฺ บินตุ อับดุลเฆาะฟูรฺ (มานี ชูไทย) **อิสลาม ธรรมนูญแห่งชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ สมาคมญัมอียะตุลอิสลาม พ.ศ. 2532

มุฮัมมัด อมีน บินกาซัน แปลและเรียบเรียง **โครงสร้างประวัติศาสตร์อิสลาม** กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์อัล-ญิฮาด พ.ศ. 2522

โมฮัมมัด อับดุลกาเดร์ " คุณภาพชีวิตตามทัศนอิสลาม" **รายงานการสัมมนาเรื่อง อิสลาม : วิถีการดำเนินชีวิต** ปัตตานี วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พ.ศ. 2534

ยัสมิน อีซา **ชีวประวัติ คอลีฟะฮฺอุมัรฺ บิน อัลค็อฏฏ๊อบ ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ** นนทบุรี สายสัมพันธ์ พ.ศ. 2540

ยูสุฟ ก็อรฺฎอวี **ปัญหาของมุสลิมและทางแก้ตามแนวอิสลาม** กรุงเทพฯ แปลและเรียบเรียงโดย อิบนุ อิสมาอีล พิมพ์ที่โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล พ.ศ. 2530

สมพงศ์ เกษมสิน **การบริหารบุคคลแผนใหม่** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ พ.ศ. 2529

สายสัมพันธ์ **คอลีฟะฮฺทั้งสี่** กรุงเทพ วารสารสายสัมพันธ์ พ.ศ. 2523

_____ **ชีวประวัติศาสดาแห่งความเมตตาแห่งสากลโลก** กรุงเทพฯ อัรฺ-รอบิเฏาะฮฺ ไม่บอก พ.ศ.ที่พิมพ์

_____ **ประวัติท่านศาสดามุฮัมมัด ศ็อลฯในอัซซุนนะฮฺ** กรุงเทพฯ สายสัมพันธ์ พ.ศ. 2530

_____ **ประวัติคอลีฟะฮฺอบูบักรฺ อัซซิดดี๊ก ร่อฎิยัลลอฮุอันฮุ** นนทบุรี พิมพ์โดย สายสัมพันธ์ พ.ศ. 2540

สุนี รักษาเกียรติศักดิ์ **การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS** กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2539

เสาวนีย์ จิตต์หมวด **หน้าที่ของมัสญิดต่อสังคมมุสลิมในภาคกลาง** กรุงเทพฯ ปริญญานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2527

อันนะวะวีย์ **ฮะดีษ ริยาดุซซอลิฮีน** กรุงเทพฯ แปลและเรียบเรียงโดยสมาคมศิษย์เก่านักเรียนอาหรับ ไม่บอกพ.ศ.ที่พิมพ์

อิสมาอีล อะหฺมัด **นมาซของท่านนบีมุฮัมมัด ศ็อลฯ** พิมพ์ครั้งที่ 13 กรุงเทพฯ พิมพ์โดย สมาคมญัมอียะตุลอิสลาม พ.ศ. 2542

เอนกกุล กรีแสง **จิตวิทยาการศึกษา** พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ พ.ศ. 2526

ฮัมกา **ระบบทรัพย์สินในอิสลาม** เอกสารของส.ท.ม.ท. อันดับที่ 1 กรุงเทพฯ พ.ศ. 2521

Imam Muslim **Sahih Muslim** Rendered into English by Abdul Hamid Siddigi Vol. 1 - 4 1978

Muhammad Muhsin **Sahih Al-Bukhari** Arabic-English Vol. 1 - 9 Khazi Publication, Chicago, Ill. USA , 1979

ภาคผนวก

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ภาควิชาสุขศึกษา โทร. 258-4117 โทรสาร. 259-0846

ที่ ทม 1002/ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2542

เรื่อง ขอความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

เรียน ท่านอิมามประจำมัสญิด

จากการที่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญ และ พ.ร.บ.อิสลามฉบับใหม่ ซึ่งกล่าวถึงบทบาทของอิมามสอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของไทย นั้น ข้าพเจ้า นางมานี ชูไทย หรือ มุนีเราะฮฺ บินติ อับดุลเฆาะฟูรฺ ตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ระดับ 9 ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีโอกาสดีที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยฯ ให้ทำวิจัยเรื่อง "การรับรู้บทบาทตนเองของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในประเทศไทย" (Imam's Self-perception of Their Roles in Developing the Quality of Life of Muslim in Thailand) เพื่อบริการสังคมมุสลิม ข้าพเจ้าพร้อมด้วยกลุ่มทำงานคืออาจารย์พิสมัย ฮาชาไนน์ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ และอาจารย์สิริยา ยูซูฟี จากโรงเรียนวัดบวรมงคล กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน ช่วยกรอกแบบสอบถามที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ หรือนำเสนอหน่วยราชการ องค์กรศาสนาหรือเอกชน ในกรณีที่ท่านต้องการความช่วยเหลือ เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคของท่านได้

จึงเรียนมาเพื่อขอความร่วมมือ และขอขอบคุณที่ได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี

(รองศาสตราจารย์มานี ชูไทย)

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม "...บทบาทของอิมามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต..."

1. แบบสอบถามมี 2 ตอน แต่ละตอนมีความสำคัญเท่า ๆ กัน โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
   ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของท่าน
   ตอนที่ 2 เป็นการถามเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทตนเองของท่าน ตามที่ปฏิบัติจริงและที่ท่านคิดหรือคาดหวังว่าจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติในอนาคต แล้วให้ท่านเสนอปัญหา หรืออุปสรรค หรือข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะลงในช่องว่าง
2. การส่งแบบสอบถามให้ท่านตอบนั้น เป็นการสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ท่านเป็นตัวแทนท่านหนึ่งของอิมามทั่วประเทศ
3. ข้อมูลที่ท่านตอบมา ผู้วิจัยจะถือเป็นความลับ เพื่อใช้สำหรับการวิจัยเท่านั้น และการนำเสนอผลการวิจัยจะเสนอเป็นภาพรวม จึงไม่มีผลกระทบถึงท่านแต่อย่างใด

<u>ตอนที่</u> 1 ข้อมูลส่วนตัวของอิมาม

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. ท่านเป็นอิมามในจังหวัดของ
   - ☐ ภาคเหนือ
   - ☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
   - ☐ ภาคกลาง
   - ☐ ภาคใต้
2. ท่านอายุระหว่าง
   - ☐ 30 - 39 ปี
   - ☐ 40 - 49 ปี
   - ☐ 50 - 59 ปี
   - ☐ 60 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพสมรสของท่านในปัจจุบัน
   - ☐ โสด ม่าย หย่า แยก
   - ☐ มีภรรยา 1 คน
   - ☐ มีภรรยา 2 คน
   - ☐ มีภรรยา 3 คน
   - ☐ มีภรรยา 4 คน

4. อาชีพ

☐ เกษตรกร

☐ ครู

☐ รับราชการ (อื่นจากครู) หรือ รัฐวิสาหกิจ

☐ ค้าขาย หรือ ธุรกิจส่วนตัว หรือ ทำงานเอกชน

☐ ไม่ได้ประกอบอาชีพ

5. วิธีที่ได้เป็นอิมาม

☐ สืบต่อจากบิดา

☐ ประชาชนเลือก

☐ คณะกรรมการเลือก

☐ อิมามคนเก่าซึ่งมิได้เป็นญาติเป็นผู้เลือก

6. การศึกษาด้านศาสนา

☐ ฟัรดูอีน

☐ อิบติดาอียะฮ์ (ประถมศึกษา)

☐ มุตะวัซซีเตาะฮ์ (มัธยมต้น)

☐ ซานาวี (มัธยมปลาย)

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

7. การศึกษาสายสามัญ

☐ อ่านออกเขียนได้ - ประถมศึกษา

☐ มัธยมศึกษา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น
หรือประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น หรือเทียบเท่า

☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

8. รายได้ต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน

☐ 3,001 - 8,000 บาทต่อเดือน

☐ 8,001 - 15,000 บาทต่อเดือน

☐ 15,001 - 20,000 บาทต่อเดือน

☐ มากกว่า 20,001 บาทขึ้นไป

9. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่อิมาม

☐ 1 - 5 ปี

☐ 6 - 10 ปี

☐ 11 - 15 ปี

☐ 16 ปีขึ้นไป

<u>ตอนที่</u> 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทตนเองของอิมามตามที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวัง (ว่าจะทำหรือไม่ทำในอนาคต) และปัญหา ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องใดช่องหนึ่งของ **<u>บทบาทที่เป็นจริง</u>** ตามที่ท่านปฏิบัติจริง โดย

ปฏิบัติมาก	หมายถึง	ปฏิบัติเป็นประจำ
ปานกลาง	หมายถึง	ปฏิบัติตามความเหมาะสม
น้อย	หมายถึง	ไม่ค่อยได้ปฏิบัติ หรือเพิ่งเริ่มปฏิบัติ
ไม่เคย	หมายถึง	ไม่เคยปฏิบัติเลย

และเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องใดช่องหนึ่งหรือหลายช่องของ **<u>บทบาทที่คาดหวัง</u>** ตามความเห็นของท่าน โดย

ควรแต่ขาดความรู้	หมายถึง	ควรปฏิบัติแต่ขาดความรู้ ความชำนาญ
ควรแต่ขาดคน	หมายถึง	ควรปฏิบัติแต่ขาดกำลังคน
ควรแต่ขาดเงิน	หมายถึง	ควรปฏิบัติแต่ขาดเงิน หรือสถานที่
ไม่คิด	หมายถึง	ไม่คิดที่จะปฏิบัติ หรือคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของอิมาม

แล้วเขียนปัญหา หรือข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะลงในช่องว่าง

<u>ตัวอย่าง</u>

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
ท่านและกรรมการมัสยิดของท่านใช้เงินจากกองทุนซะกาตหรือบัยตุลมาลช่วยเหลือหญิงม่ายและเด็กกำพร้า			✓				✓		ยังไม่ได้จัดตั้งกองทุนซะกาต

คำถาม

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
ด้านศาสนาและจริยธรรม									
1. ท่านนำละหมาดฟัรฺดูวันละ 5 เวลาที่มัสญิด									
2. ท่านชักชวนประชาชนให้ละหมาดฟัรฺดู 5 เวลาที่มัสญิด									
3. เมื่อนำละหมาดฟัรฺดูเสร็จท่านหรือกรรมการมัสญิดผลัดกันอบรมหรือตอบปัญหาศาสนาแก่ผู้ที่มาละหมาดตามเวลาที่เหมาะสม									
4. ท่านนำละหมาดวันศุกร์ วันอีด และละหมาดในวาระสำคัญต่าง ๆ									
5. ท่านได้พยายามทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่มุสลิมในชุมชนของท่าน									
6. ท่านอบรมสั่งสอนคนในครอบครัวของท่านให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่มุสลิมในชุมชนของท่าน									
7. ท่านได้ให้มัสญิดเป็นสถานที่สอนอัล-กุรฺอานและศาสนาแก่เยาวชน									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
8. ท่านและกรรมการมัสญิดได้จัดอบรมศาสนาแก่เยาวชนเป็นพิเศษระหว่างปิดภาคเรียนหรือในช่วงที่มีวันหยุดราชการติดต่อกันหลายวัน									
9. ท่านได้จัดให้มัสญิดเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่อิสลาม โดยเปิดโอกาสให้ผู้รู้ศาสนาใช้สถานที่บรรยายธรรมตามความเหมาะสม									
10. ท่านได้จัดให้มีการสอนอัล-กุรฺอานและศาสนาแก่ผู้ใหญ่โดยเฉพาะ									
11. ท่านหรือกรรมการมัสญิดของท่านได้จัดให้มีการบรรยายธรรมเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน									
12. เมื่อท่านรู้ว่าสัปบุรุษชายในชุมชนของท่านขาดละหมาดวันศุกร์ติดต่อกันหลายครั้ง ท่านได้ไปเยี่ยมและเตือนเขาถึงบ้าน									
13. ท่านประชุมแก้ไขปัญหาทางด้านศาสนาของคนในชุมชนของท่าน									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
14. ท่านมีส่วนร่วมกับครูหรือสนับสนุนครูในการจัดประกวดนักเรียนหรือให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดีเด่นในชุมชนของท่าน									
15. ท่านมีส่วนรวมกับผู้บริหารโรงเรียนหรือสนับสนุนในการจัดประกวดครูสอนจริยธรรมดีเด่น									
16. ท่านมีส่วนร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนประชุมผู้ปกครองเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียน									
17. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้จัดให้มีบรรยายพิเศษในเดือนรอมฎอน									
18. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้จัดให้มัสญิดเป็นสถานที่พร้อมสำหรับการจำสมาธิ (เอี๊ยะติก๊าฟ)									
<u>ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม</u> 1. ท่านได้จัดให้มีการอบรมเด็กก่อนวัยเรียนที่มัสญิดของท่าน									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ
2. ท่านหรือกรรมการมัสญิดของท่านได้ไปขอความร่วมมือกับหน่วยราชการหรือผู้มีความรู้ทั้งในและนอกชุมชนของท่านเพื่อจัดโครงการให้ความรู้แก่ประชาชนที่มัสญิดของท่าน									
2.1 ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพ เช่น การเกษตร การตัดเย็บเสื้อผ้า การประดิษฐ์สิ่งของ ฯลฯ									
2.2 ความรู้เสริมการเรียนสายสามัญ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ฯลฯ									
2.3 ความรู้วิชาสายสามัญ เช่น การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)									
2.4 ความรู้ทางสังคม เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนและเยาวชนรู้จักป้องกันตนเองให้พ้นจากความเลวร้ายของสังคม									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
3. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้จัดให้มีการอบรมแก่ผู้ที่จะแต่งงานหรือผู้ที่เพิ่งเข้ารับอิสลามหรือผู้ที่จะไปทำฮัจญ์									
4. ท่านได้จัดให้มัสญิดของท่านเป็นแหล่งเสาะหาความรู้ เช่น มีบริการห้องสมุด หรือคอมพิวเตอร์หรือสื่อการศึกษาอื่น ๆ									
5. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้จัดให้มีการกระจายเสียงให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน									
6. ท่านสั่งสอนและเชิญชวนมุสลิมะฮฺแต่งกายแบบอิสลามคือปกปิดร่างกายมิดชิดและคลุมฮิญาบ									
7. ท่านส่งเสริมให้คนในชุมชนของท่านจัดการแต่งงานที่มัสญิด									
8. ท่านสั่งสอน อบรมให้คนในชุมชนของท่านพูดจาไพเราะตามแบบอย่างของท่านนบีฯ ศ็อลฯ และทักทายกันด้วยการกล่าวสลาม (อัสลามุอะลัยกุมฯ)									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
ด้านเศรษฐกิจ									
1. ท่านได้ใช้มัสญิดเป็นที่ปรึกษาหารือในการประกอบอาชีพหรือจัดโครงการฝึกอาชีพ									
2. มัสญิดของท่านมีกองทุนซะกาตหรือบัยตุลมาลซึ่งท่านและกรรมการมัสญิดสามารถนำไปช่วยเหลือบุคคล 8 ประเภท หรือให้ผู้เดือดร้อนยืมไปลงทุน									
3. ท่านได้แนะนำเรื่องการประหยัดและชักชวนประชาชนให้เลิกซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย									
4. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้หาวิธีการต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ซื้อสินค้าในราคายุติธรรม เช่น จัดตั้งสหกรณ์ ฯลฯ หรือหาทางช่วยประชาชนให้ได้ขายผลิตผลทางการเกษตรโดยไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง									
5. ท่านได้ชักชวนประชาชนให้จัดการแต่งงานด้วยวิธีประหยัดและไม่สิ้นเปลือง									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
6. ท่านได้ให้ความรู้เรื่องโทษของดอกเบี้ยเพื่อขจัดเรื่องดอกเบี้ยให้พ้นจากชุมชนของท่าน									
7. ท่าน กรรมการมัสญิดและประชาชนในชุมชนของท่านได้ร่วมมือกันช่วยเหลือแม่ม่ายและเด็กกำพร้าที่ขัดสน									
8. ท่านสั่งสอนและชักชวนให้จัดการเรื่องมัยยิต(ศพ)อย่างประหยัดตามแบบอย่างของท่านศาสดามุฮัมมัดฯ									
9. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้จัดหาทุนการศึกษาให้แก่เด็กที่ด้อยโอกาส									
10. ท่านได้เชิญผู้มีความรู้มาบรรยายเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจปัจจุบันที่มัสญิดของท่าน									
11. ท่านและกรรมการมัสญิดหรือกรรมการหมู่บ้านได้สอดส่องไม่ให้มีการเล่นการพนันในชุมชนหรือหมู่บ้านของท่าน									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
<u>การสังคม</u> 1.ท่านได้ให้บริการปรึกษาปัญหาส่วนตัวและปัญหาครอบครัว									
2. ท่านได้ชักชวนและเป็นผู้นำในการรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพย์ติด									
3. ท่านได้ให้ความรู้หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องบทบาทของครอบครัวเพื่อให้แต่ละครอบครัวเป็นหน่วยของสังคมที่มีคุณภาพ									
4. ท่านได้พยายามให้มัสญิดเป็นที่พบปะหรือร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ชักชวน จัดสวนหย่อม จัดการปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น จัดสนามเด็กเล่น จัดกิจกรรมทางกีฬา จัดบริการทางด้านการสื่อสาร ฯลฯ									
5. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องสุขภาพเรื่องโรคเอดส์ หรือโรคติดต่อร้ายแรงอื่น ๆ ให้แก่คนในชุมชนของท่าน									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
6. ท่านเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ใช้มัสญิดเป็นสถานที่ฝึกพูดเพื่อเผยแผ่ศาสนา หรือฝึกอ่านคุฎบะฮฺ									
7. ท่านได้ขอความร่วมมือจากหน่วยราชการหรือเอกชนให้มีบริการรักษาพยาบาลที่มัสญิดของท่าน									
8. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้จัดให้มีอุปกรณ์และยาสำหรับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นเพื่อบริการยามฉุกเฉิน									
9. ท่านได้จัดให้มัสญิดของท่านมีบริการให้ยืมเครื่องมือและของใช้ เช่น เต๊นท์ โต๊ะ เก้าอี้ จาน ฯลฯ									
10. ท่านได้จัดให้มัสญิดของท่านมีที่พักสำหรับคนเดินทาง									
11. ท่านเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่นเรื่องความสะอาด การจัดบ้านเรือน ให้ถูกสุขลักษณะ การจัดสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้น่าอยู่ ฯลฯ									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
12. ท่านสอดส่องดูแลทุกข์-สุขของประชาชนในชุมชนของท่าน โดยหมั่นพบปะเยี่ยมเยียนเสมอ									
13. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้เตรียมการเพื่อป้องกันอุบัติภัย เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม ตั๊กแตนลงนาข้าว โรคระบาดของพืช ฯลฯ									
14. ท่านและกรรมการมัสญิดของท่านได้เตรียมการเพื่อบรรเทาสาธารณภัยหากมีภัยพิบัติเกิดขึ้น									
<u>การเมืองและการปกครอง</u> 1. ท่านใช้มัสญิดเป็นที่ตัดสินกรณีพิพาทต่าง ๆ และการแบ่งมรดก									
2. ท่านให้โอกาสนักการเมืองมาหาเสียงที่มัสญิดของท่าน									
3. ท่านเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ด้านการเมือง ด้านกฎหมาย หรือรัฐธรรมนูญฯ ที่มัสญิดของท่าน									

บทบาทของอิมาม	บทบาทที่ปฏิบัติจริง				บทบาทที่คาดหวัง				ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะ
	ปฏิบัติมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	ควรแต่ขาดความรู้	ควรแต่ขาดคน	ควรแต่ขาดเงิน	ไม่คิด	
4. ท่านได้ให้มัสญิดของท่านเป็นที่ชุมนุมเพื่อร้องทุกข์หรือร้องเรียนต่อรัฐบาล 5. ท่านอนุญาตให้มัสญิดของท่านเป็นหน่วยเลือกตั้ง 6. ท่านได้ใช้มัสญิดเป็นที่ประชุมเพื่อออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชน									
7. ท่านประชุมกรรมการมัสญิดอย่างน้อยเดือนละครั้ง									
8. ท่านหรือกรรมการมัสญิดของท่านได้ไปขอความร่วมมือจากหน่วยบริการต่าง ๆ เมื่อคนในชุมชนของท่านเดือนร้อน หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม เช่น ถูกเอาเปรียบเรื่องที่ดินฯ หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี เป็นต้น									
9. ท่านสนับสนุนให้เยาวชนในชุมชนของท่านตั้งกลุ่มทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อฝึกให้เขารับช่วงงานต่อไป									

ความสำเร็จของการวิจัยขึ้นอยู่กับความร่วมมือของท่าน เมื่อตอบคำถามครบทุกข้อแล้ว ขอความกรุณารีบส่งคืนผู้ทำวิจัย ขอขอบคุณและขออัลลอฮฺทรงตอบแทนความดีแก่ท่านด้วย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

นางมานี ชูไทย	ชื่อมุสลิม นางมุนีเราะฮฺ บินติ(บินตุ) อับดุลเฆาะฟูรฺ
เกิดวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2484	
สถานที่เกิด	อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 47/204 หมู่บ้านชมเดือน 3 สุขุมวิท 77 แขวงประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร 10250
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	รองศาสตราจารย์ ระดับ 9
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตย เขตวัฒนา กรุงเทพ ฯ 10110

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

พ.ศ. 2501	จบการศึกษาเทียบเท่าชั้นซานาวี (มัธยมปลาย) จากโรงเรียนผดุงอิสลาม คลอง22 อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก (ตามหลักสูตรโรงเรียนศาสนูปถัมภ์ อำเภอปากพยูน จังหวัดพัทลุง ในสมัยนั้น) และเป็นครูสอนศาสนาโรงเรียนราชการุญ มูลนิธิ บางกอกน้อย ธนบุรี
พ.ศ. 2506	จบชั้นเตรียมอุดมศึกษา จากกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (สมัครสอบ) และเป็นครูสอนสายสามัญ โรงเรียนราชการุญ มูลนิธิ ฯ
พ.ศ. 2509	จบ อ.กศ. จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ปทุมวัน กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2512	จบ วท.บ. (สุขศึกษา) คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ และทำงานในกองฝึกอบรม กระทรวงสาธารณสุข โดยเริ่มปฏิบัติงานที่ศูนย์ฝึกและอบรมอนามัยภาคกลาง จังหวัดชลบุรี
พ.ศ. 2514	ปฏิบัติงานที่วิทยาลัยการสาธารณสุข ภาคเหนือ จังหวัดพิษณุโลก

พ.ศ. 2520	จบ M.P.H. (Community Health Education) จาก California State University, Northridge ,USA ด้วยทุน USAID และปฏิบัติงานในกองฝึกอบรม สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2522	โอนมารับราชการในตำแหน่งอาจารย์ ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2526	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2527	ได้รับเกียรติบัตรจากฝ่ายกิจกรรมสตรี สำนักจุฬาราชมนตรี ในฐานะสตรีมุสลิมคนหนึ่งที่มีกิจกรรมดีเด่นในรอบ 50 ปี
พ.ศ. 2534	รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2539	สภาวิจัยแห่งชาติเชิญขึ้นทะเบียนเป็นนักวิจัยแห่งชาติโดยไม่ต้องสมัคร (จากการทำ Document Research เรื่อง หลักการอิสลามที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพและการสาธารณสุข - The Islamic Injunctions Relating to Personal Hygiene and Public Health)

12B
692

ISBN 974-597-083-2

